

CONST. C. DICULESCU

RĂSPUNS

UNOR AGENȚI

AI

PROPAGANDEI PAPISTE

BCU Cluj / Central University Library Cluj

CHESTIUNI BISERICEȘTI

BUCUREȘTI

Atelierele grafice SOCEC & Co., Societate Anonimă

1912

Prețul 2 bani.

CONST. C. DICULESCU

RĂSPUNS

UNOR AGENȚI

AI

PROPAGANDEI PAPISTE

BCU Cluj / Central University Library Cluj

CHESTIUNI BISERICESTI

BUCUREȘTI

Atelierele grafice SOCEC & Co., Societate Anonimă

1912

Nu vă temeți de ocările oamenilor
Nici vă spăimântați de batjocurile lor.
(*Isaia* LI, 7).

La începutul anului 1910, sub semnătura *Un ortodox*, a apărut ca pamflet o broșură intitulată *Propagandele religioase și întâmplările bisericesti de azi*, broșură care a fost răspândită cu profuziune în public și trimisă tuturor parohiilor din țară. Extras din organul papist *Vestitorul* dela 20 Decembrie 1909, unde s'a publicat întâi sub semnătura *C. D.*, acest pamflet nu e decât o parodie a broșure mele *Propaganda papistă și întâmplările bisericesti de azi*, apărută cu două luni mai înainte.

Deși am fost calomniat și batjocorit în mod trivial de broșura papistă, totuși anonimatul ei m'a scutit de a răspunde la calomni și trivialități.

În n-rul amintit al *Vestitorului*, cât și în broșura-extras se vede publicată o scrisoare particulară a d-lui M. Theodorian adresată mie. Acest fapt cât și pe alocurea stilul dovedesc că *ortodoxul* autor al pamfletului nu e altcineva decât d. Theodorian, șeful propagandei papiste.

La începutul anului curgător, pamfletul de anțărt al d-lui Theodorian a fost reeditat de Arhimandritul Scriban cu mici și neesențiale adaose în *Neamul românesc*, n-rile dela 13, 16, 20 și 23 Decembrie 1911, și apoi continuându-se în cele dela 10 și 13 Ianuarie curent. Față de această ipostază nouă a pamfletului am luat poziție, trimitând la *Neamul românesc*, cu rugămintea de a se publică, o scurtă întâmpinare. D. Iorga însă, deși a lăsat pe Arhimandritul Scriban să mă calomnieze, batjocorindu-mă două luni de zile în coloanele *Neamului românesc*, a refuzat totuși de a primi să se publice acolo și întâmpinarea mea la calomniile aduse. Procedând astfel, d-sa a nesocotit o elementară datorie de dreptate și un uz convențional și chiar legiuit, observat cu sfințenie pretutindeni, unde

există o presă și o opiniune publică. Nefiind primită la *Neamul românesc*, întâmpinarea mea s'a publicat în *Viitorul* dela 26 Ianuarie curent.

Deoarece calomniile și atacurile ce mi s'au adus, au luat apoi forma unei adevărate campanii împotriva mea, prin reeditarea lor de către numitul Arhimandrit într'o broșură de senzație cu reclama *Neamului românesc*, am socotit că se impune a răspunde și eu tot printr'o broșură. Fac aceasta nu pentru a liniști conștiința „serupuloasă“ a Părintelui Scriban, ci pentru a lămurii opinia publică, pe care cuviosul părinte încearcă din nou s'o înșele.

Motivele și scopul acestei campanii

Am scris întâia mea broșură în chestia bisericească¹⁾ cu toate amenințările ce am primit din lagărul papist spre a tăcea: „*Cavalerismul ce ți se cuvine* — îmi scrieă la 5 Noemvrie 1909 șeful propagandiștilor catolici — *e să taci chitic, căci orce vei face mai mult exagerezi și pentru exagerare îți vei lua plata. Sper că vei înțelege că ți-am făcut un serviciu și te asigur...*“

La 20 Noemvrie 1909 apare broșura mea, și propagandiștii nu s'au mulțumit numai cu scoaterea pamfletului amintit, ci au început pretutindenii și o campanie orală de ponegrire încontra mea. E destul să amintesc aici, că Arhimandritul Scriban, care fusese înrolat de propagandiști încă din Maiu 1909 — spunea despre mine la Seminar și în alte părți, că sunt „un stricat“ că propaganda catolică e „o gogorită“²⁾, o născocire a mea, ca să amăgesc lumea...

Se înțelege că scopul acestei campanii nu eră atât de a mă distruge pe mine, cât de-a distruge efectul broșurei mele, pentruca propagandiștii să poată operă. Totuși cele arătate de mine în broșura din Noemvrie 1909, deși au fost puse la îndoială de unele organe de publicitate de atunci, și-au făcut

¹⁾ *Propaganda papistă și întâmplările bisericești de azi.* București, 1909.

²⁾ Comunicarea Spirituăului F. Balamaci și a Părintelui C. Minculescu, fost pedagog la Seminar.

drum în opinia publică, adevărindu-se încetul cu încetul, și aceasta e singura răsplată și mângâiere a mea.

Astfel iată ce zice d. Iorga în „Neamul românesc“ din 25 Octomvrie 1911, pag. 1941:

„Admiteți ca avocatul bucureștean Mariu Theodorian, convertit la catolicism, să inspire și să susție neconținut foi de acestea menite a compromite pe rând orice autoritate bisericească în folosul propagandei romane?”

„Admiteți ca un teolog (Cernăianu) convertit la catolicism împreună cu un preot, care și-a uitat de toate, să se facă judecători supremi ai bisericii române?”

„Admiteți ca un Episcop, ca Părintele dela Roman (Gherasim Saffirim), să aibă legături cu tabăra propagandiștilor catolici?”

Iar într'o scrisoare publică, adresată d-lui Ministru de Culte la 28 Maiu 1911, d. A. D. Xenopol zicea de asemenea: „Vinovat cred pe Episcopul Gherasim, care s'a făcut **unealta** distrugătoare a sfintei noastre biserici, pe care aveă datoria s'o aperse până în ultima lui suflare, iar nu s'o mânjească dupăcum a mânjit-o în ultimele ședințe ale Sinodului... „Nu cred vinovat pe Mitropolitul Athanasie... „**Am văzut limpede, că dușmani primejdioși urzesc în umbră nu numai o răsbunare contra Înaltului Prelat, ci îngroparea credinței noastre ortodoxe.**“

Acestea sunt în rezumat ideile din broșura mea. Am mai arătat în *Anexe*, că scrierea *Biserica și românismul* publicată pe numele d-lui Cernăianu — omul de casă al d-lui Teodorian și de încredere al fostului Episcop Gherasim — e un falsificat istoric. D. Iorga, care într'o notiță din „Neamul românesc literar“ din 1909 spusese de acea scriere antiortodoxă că e „inteligentă dar oțioasă (la citit)“ — apreciere pe care propagandiștii au exploatat-o din belșug în foile lor — o aduce din nou în discuție în „Neamul românesc politic“ dela 11 Noembrie 1911 și pe trei pagini (207, etc.) relevează o serie de falșuri și perfidii istorice din ea.

În a doua broșură, — *Turburările bisericesti și propaganda catolică* — pe care am înaintat-o ca memoriu Sfântului Sinod în Maiu anul trecut, am arătat rolul persoanelor ortodoxe coalizate și puse sub conducerea inteligentă a d-lui Theo-

dorian, conchizând între altele, că de nu se vor lua măsuri urgente contra Episcopului răzvrătit și pus sub ascultarea propagandiștilor străini, Biserica noastră va ajunge în starea cea mai vrednică de plâns. Am socotit atunci, că e bine să tac deocamdată rolul Arhimandritului Scriban, despre care știam încă din Maiu 1909, că e înrolat și el în tabăra propagandiștilor catolici.

Cu toată tăcerea mea însă, Părintele Scriban știindu-se vinovat și ca să se pue la adăpost pentru viitor, a recurs, după sistemul papiștilor, nu mult după apariția broșurei mele, la amenințări încontra-mi, puind pe Părintele Leu, Spiritualul Seminarului, să-mi comunice, că dacă voi merge mai departe cu destăinuirile, privitoare la complotul catolic, să știu că și Sfinția Sa a strâns *documente* împotriva mea. Părintele Leu, jenându-se a-mi comunica el însuși amenințarea superiorului său, mi-a comunicat-o prin alt preot, Părintele G. Tudorache student.

N'am ținut socoteală de această amenințare, și în *Scrisoarea deschisă*, adresată d-lui Iorga, publicată în *Viitorul* dela 22 Noemvrie 1911, împreună cu colegul meu Tomegea, am arătat cu dovezi și fapte, că Arhimandritul Scriban „a făcut și face parte din grupul acelor năimiți, cari de trei ani de zile stau sub conducerea vicleană a propagandistului Theodorian și lucrează prin intrigi murdare și invențiuni diavolești la dezorientarea opiniunii publice și la compromiterea bisericeii noastre“.

Scrisoarea noastră a căzut ca o bombă în lagărul propagandiștilor catolici, căci Părintele Scriban erà acum ultima rezervă a lor, întrucât știutele șase persoane ortodoxe atrase de ei, pe măsură ce au eșit la suprafață, au fost, cum se știe, înfierate de opinia publică și pedepsite de Autoritățile noastre de Stat și bisericești. Pe de altă parte, Părintele Scriban erà și ultima trăsură de unire ce legă pe propagandiștii catolici de d. Iorga și *Neamul românesc*.

Până acum de curând, d. Theodorian, șeful propagandiștilor catolici, aveà ca oameni ai săi la *Neamul românesc*, în afară de frații Frollo și de Părintele Scriban, pe Cernăianu și pe fostul preot Păunescu, amândoi înscriși în partidul d-lui Iorga. Frații Frollo, având eticheta de catolici, nu puteau face

mare ispravă la *Neamul românesc*, iar Cernăianu și Păunescu, oameni de casă și de încredere ai d-lui Theodorian, în urma unor neînțelegeri, s'au despărțit de d. Iorga, retrăgându-se în toamna aceasta din partidul naționalist. Odată ce și Părintele Scriban a fost demascat, propagandiștii catolici au pierdut orice iluzie de a putea mai departe amăgi lumea prin autoritatea unei foi ca *Neamul românesc*.

Lovind în unealta din urmă a lor, am lovit în cele mai vitale interese ale propaḡandei lor, și deci nu mă puteam aștepta la tămâeri sau laude din parte-le.

După apariția *Scrisorei deschise*, a urmat un răstimp de frământări și de urziri de planuri, cum m'ar putea discredita, și deoarece Părintele Scriban n'avea *niciun document* împotriva-mi, a fost nevoit în cele din urmă să accepte sfatul indicat de paḡiști: să reediteze sub semnătura sa în „*Neamul românesc*“ pamfletul de acum doi ani al d-lui Theodorian!

Iată în scurt motivele și scopul campaniei ce se duce împotriva mea.

*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Dar d. Theodorian s'a folosit cu această ocazie de Părintele Scriban, urmărind și un scop al său personal, care nu mă privește pe mine, ci pe d. Iorga și reputația *Neamului românesc*. Fiind de interes, îl voi arăta și pe acesta. Se știu calificativele aruncate de d. Iorga d-lui Theodorian, apoi epitetul de șantagist dat lui Cernăianu, odată cu învinuirea că e renegat, și în fine aprecierile d-lui Iorga asupra ziarului paḡist *România creștină*. La aceste provocațiuni, d. Theodorian a știut să se răsbune cu un succes deosebit prin aceia, că a făcut să se publice tot în *Neamul românesc*, prin Părintele Scriban, odată cu atacurile îndreptate încontra-mi, aprecieri *diametral* opuse celor susținute de d. Iorga cu puțin mai nainte.

Intr'adevăr, Părintele Scriban, în opoziție cu părerile exprimate de d. Iorga, a afirmat în *Neamul românesc*, că om ca d. Theodorian numai în străinătate mai poți găsi, că Cernăianu e un tânăr simpatic, despre care nu se știe că a trecut la catolicism, deoarece el — Cernăianu — a comunicat aceasta numai unora (d-lui Iorga) nu și Sfinției Sale, iar despre scrierea semnată de Cernăianu „Biserica și românismul“ des-

pre care și d. Iorga a zis că e antiortodoxă și plină de falșuri, Arhimandritul mărturisește, că n'a citit-o „din capul locului“ deoarece a împrumutat-o unei persoane „la care se află până astăzi“!

României creștine — după d. Iorga „foae de șantaj și de ascunsă propagandă în folosul catolicismului străin“, Părintele Scriban nu i-a putut aduce elogiul direct, căci ar fi prins de veste d. Iorga, dar i-a ridicat indirect prestigiul ctând-o în „*Neamul românesc*“ ca *document serios* împotriva mea. Și pentruca lovitura d-lui Theodorian să fie mai cu efect, Arhimandritul a citat încontra-mi chiar numărul dela 1—30 Octomvrie 1911, în care d. Iorga însuși e atacat în mod grosolan, fiind făcut „mișel și băiat de prăvălie“²⁾.

S'ar crede că Părintele Scriban a făcut în *Neamul românesc* afirmațiunile de mai sus neinfluențat de nimeni, în scopul de a se justifică pe sine de ce a lucrat și lucrează sub conducerea d-lui Theodorian, cu alte cuvinte, Arhimandritul a vrut să arate, că nu lucrează sub conducerea unui om ca orcare, ci sub conducerea unui om „cum numai în străinătate mai poți găsi“, etc. In parte, lucrul nu este așa, căci Arhimandritul în unele puncte are păreri contrare celor de sus, și Sfinția Sa s'a mințit pe sine, când a făcut afirmațiunile arătate, afirmațiuni ce i-au fost *impuse* de cei ce au pus stăpânire pe dânsul. Să dau un caz:

Colaborând regulat sub diferite pseudonime la pamfletul papist *Biserica română*, articolele Arhimandritului Scriban treceau prin mâna lui Cernăianu, conducătorul pamfletului. Manuscriptele a trei din acele articole, în cari erau atacați d-nii Boroianu, Mihălcescu și Dobrescu, profesori la facultatea de teologie, au fost duse de Cernăianu acelor profesori, pe cari i-a convins, că nu el este cel ce îi atacă anonim în pamflet, ci Părintele Scriban. O ceartă violentă a avut loc atunci între Părintele Scriban și Cernăianu, care a fost amenințat de Arhimandrit, că îl va spune d-lui Theodorian, șeful sau patronul lor, pentru acest act „odios“. „Este imoral a trădă secretele redacției“, impută atunci Părintele Scriban lui Cernăianu. Pă-

1) *Neamul românesc* din 25 Octomvrie 1911, pag. 1941.

2) *România creștină*, No. dela 1—30 Octomvrie, 1911, pag. 4.

rintele Scriban nu poate nega acest fapt, căci afară de mine, și altă persoană—d. Sireteanu, directorul Cancelariei Mitropolitane—eră de față, când ocazional a avut loc cearta. Am aflat în urmă, că Părintele Scriban a reclamat într'adevăr pe Cernăianu d-lui Theodorian. Organul de azi clandestin al propagandei catolice publică sub semnătura lui C. Cernăianu, memoriile luptei lor recente, adică a propagandiștilor catolici inclusiv Părintele Scriban, împotriva Bisericii noastre, sub titlul „Patru ani de luptă“. În aceste memorii, fascicola II, pag. 2, se relatează modul cum Arhimandritul a reclamat d-lui Theodorian pe Cernăianu: „În acest scop, într'o zi fără veste, sosește Arhimandritul Scriban în B-dul Maria 54, la locuința d-lui Theodorian... Dupăce Păr. Scriban a felicitat pe d. Theodorian pentru apariția *Vestitorului* și pentru lupta dusă prin el, i-a promis tot concursul, cerându-i în schimb ca să se despartă numaidecât de Cernăianu, pe care l-a zugrăvit ca om periculos. La obiecția d-lui Theodorian, că nu se poate lipsi de un element care scrie fără corectură, poartă greutățile și e în curent cu toate ce se petrece în lumea bisericască. Păr. Scriban a răspuns, că *se obligă P. Cuv. Să să scrie și să dea informații și mai bine decât Cernăianu...*“

Reiese de aci, că Păr. Scriban, numit de curând director al Seminarului Central, mai solicită și locul lui Cernăianu, adică de informator, om de încredere și spion al d-lui Theodorian, șeful propagandei papiste, loc pe care Arhimandritul a fost nevoit să-l împartă pe din două cu Cernăianu, căci d. Theodorian, care aveă nevoe și de unul și de altul a știut să-i împace pe amândoi, așa că Arhimandritul nu mult după aceia s'a arătat lucrând mai departe în tovărășia lui Cernăianu, pe care azi *de nevoe* îl numește în *Neamul românesc* tânăr simpatie.

Sunt interesante aceste lucruri pentru a înțelege rolul de agent turburător al Părintelui Scriban, despre care propagandiștii catolici — din nenorocire și d. Iorga — îl numesc „cel mai distins, cel mai învățat (?!), și cu figura cea mai nobilă dintre toți oamenii noștri bisericești“¹⁾.

1) Pamfletul de propagandă *România creștină*, n-rul dela 1—39, Octombrie, 1911, pag. 3.

Calomniile ce mi se aruncă

Cum am spus, Părintele Scriban, neavând documente împotriva mea, a reeditat în *Neamul românesc*, sub proprie iscălitură, pamfletul de anțart al d-lui Theodorian: „D-lui Diculescu — zice Sfinția Sa în „N. rom.“ dela 23 Decembrie 1911, pag. 22251 — i s'au adus, prin ziarul (papist) *Vestitorul*, acuzări formale de fapte imorale, la cari n'a răspuns. Iată ce cetesc la p. 40 a broșurei „Propagandele religioase și întâmplările bisericești de azi“, broșură care cuprinde articolele din *Vestitorul*:

„Nevoia luptei de curățire în Biserică se poate documenta și cu un șir de teologi cari s'au vândut sufletește. Ea se poate documenta cu tineri ca Diculescu, care a dus cea mai imorală vieță prin tavernele dela Ogrezeanu, a falsificat mandate și a oprit banii la elevii dela Seminarium...“

În baza acestui „document“ extras — să se noteze bine — de actual director al Seminarului Central *nu* din arhiva acelei școale, unde eu am fost pedagog, ci din arhiva miraculoasă a d-lui Theodorian, Părintele Scriban parafrazează în 6 numere din *Neamul românesc* pe deantregul pamfletul d-lui Theodorian: că eu ași fi „compromis“, „desfrânat“, „cu vieță de păgân“, etc., etc.

Temându-se totuși că cititorii *Neamului românesc* vor observă că „documentul“ Sfinției Sale încontra mea, deși este extras din arhiva particulară a d-lui Theodorian, are însuși nevoie de a fi documentat, Arhimandritul Scriban formulează următoarea sofismă: d. Diculescu trebuie să fie vinovat, căci altfel ar fi răspuns. Asta e logica Părintelui Scriban.

N'am răspuns la calomniile d-lui Theodorian, pentrucă broșura în care sunt așternute e un pamflet de speța cea mai de jos, și la pamflete nu se răspunde. Insuși d. Theodorian s'a temut și s'a rușinat să iscălească acel pamflet, l-a publicat întâi sub semnătura C. D., inițialele numelui meu, și apoi sub semnătura „Un ortodox“, d-sa care e catolic. Ce e mai mult, ca să păcălească pe naivi, a botezat pamfletul său cu titlul broșurei mele, schimbând doar un cuvânt: „Propagandele religioase și întâmplările bisericești de azi“ în loc de „Propaganda

papistă și întâmplările bisericești de azi", cum e intitulată broșura mea.

Pe de altă parte, pamfletul d-lui Theodorian e, cum arătai mai sus, rezultatul amenințării ce-am primit dela d-sa înainte de a scrie eu broșura mea.

Acestea sunt motivele, pentru cari n'am răspuns la calomniile ce mi s'au aruncat din lagărul papist.

Imediat însă ce calomniile din acel pamflet anonim s'au scurs prin canalul Părintelui Scriban în „*Neamul românesc*“, n-rul dela 23 Decembrie 1911, eu m'am pus în gardă, și la 29 ale aceleiași luni am răspuns propagandistului catolic așa:

„Somez pe avocatul M. Theodorian din București, șeful propagandei papiste dela noi să semneze insinuațiunile calomnioase publicate mai întâi în oficiosul Propagandei „Vestitorul“ din Decembrie 1909 sub semnătura C. D., inițialele numelui meu, apoi sub semnătura „Un ortodox“ în broșura papistă „Propagandele religioase și întâmplările de azi“, iar acum în urmă reeditate de Arhimandritul Scriban în „Neamul românesc“ n-rele dela 23 Decembrie 1911, etc., spre a-l putea trage la răspundere, chemându-l în judecata Curței cu juri“.

În urma uneltirilor disperate ale părintelui Scriban însă, întâmpinarea mea nu s'a putut publică în „*Neamul românesc*“ unde după dreptate s'ar fi cuvenit, căci **acolo** s'au reeditat calomniile împotriva mea, ci în *Vestitorul* dela 26 Ianuarie cor.

Voiu mai reaminti aici, că la puține zile după reeditarea acelor calomnii, d. T. Tomegea, aderent al d-lui Iorga, cași Părintele Scriban, a protestat încontra lor, trimetând d-lui Iorga următoarea telegramă: „*Ca membru înscris în partidul naționalist, înfierez mișelia Arhimandritului Scriban de a publică în „Neamul românesc“ insinuațiuni calomnioase culese din pamfletele papiste“.*

Dacă Părintele Scriban doreă cu orice preț să m'atace, insinuând că am fost rău pedagog la Seminar și rău student, trebuiă să caute „documente“ în arhiva acelu Seminar, unde Sfinția Sa e azi director, sau în caz extrem să fi luat mărturia d-lui Secretar al Seminarului, om onest și cel mai vechiu funcționar al școlii. Dela Secretar ar fi putut smulge vreo mărturie împotriva mea, cu atât mai ușor, cu cât Sfinția Sa a

insinuat în *Neamul românesc*, că eu aş fi cerut înlocuirea tuturor persoanelor din administrația Seminarului — intrigă infernală asupra căreia voi reveni — și că numai grație energiei cuminți a Sfinției Sale au scăpat acele persoane.

Dar Părintele Scriban n'a procedat așa — se înțelege ușor de ce — ci a căutat „documente“ împotriva mea în arhiva d-lui Theodorian, șeful propagandei papiste, și cu acele pretinse documente încearcă să înșele pe cititorii *Neamului românesc*. Un om cinstit, cu puțină rușine, cu puțină răspundere și cu puțin respect de sine însuși n'ar fi procedat așa, cum a procedat Părintele Scriban.

Unii, din ceice vor fi avut răbdare să citească cele scrise de Părintele Scriban în *Neamul românesc*, își vor fi zis poate: Arhimandritul, deși n'are dreptate, e totuși un om sincer; Sfinția Sa eră intrigat de atacurile d-lui Theodorian, șeful propagandei papiste, îndreptate contra d-lui Diculescu, și ca atare nu doreă altceva decât spulberarea lor: *să se facă lumină* — vorba de altă a d-lui Theodorian. Că Arhimandritul e destul de „intelligent“ ca să priceapă jocul d-lui Theodorian și conștiința sa prea puțin scrupuloasă spre a crede orce insinuare anonimă, voiu citi un fapt tipic din activitatea Părintelui Scriban.

Preoții din comitetul de redacție al revistei bucureștene *Amvonul*, n-rul din Fevruarie 1909, pag. 375 au adus d-lui Theodorian mai multe acuzațiuni de felul celor ce urmează:

„Tot ce-a spus (d. Theodorian) e neadevărat și treptat treptat îi vom dovedi noi cinstea și activitatea privitoare la Biserica St. Nicolae-Vlădica din Prund.

a) Vom face pe d. Al. Spireanu să vorbească despre clopote;

b) Vom număra stranele din biserici și taxele ce s'au luat pentru ele și unde s'au trecut;

c) Vom vorbi despre cupoanele efectelor din anul 1902 — avere a Bisericii Sf. Nicolae din Prund — despre numărul numit, despre chipul cum 143.000 efecte a devenit 139.000, etc., etc.

N'au trecut două săptămâni, și Părintele Scriban sare numaidecât în apărarea d-lui Theodorian, scriind Mitropolitului Athanasie următoarele:

„Ați văzut desigur atacurile contra d-lui Theodorian. Vă rog să nu le luați în serios Inalt Prea Sfinte, pentrucă Domnia Sa e o fire mult mai creștină decât cei cari îl atacă...”

Ce reese de aici? Când un primejdios propagandist catolic e acuzat de niște preoți ortodoxi, Părintele Scriban sare și se expune pentru dânsul fără să cerceteze acuzațiunile, iar când *sub masca anonimatului* propagandiștii catolici — ale căror uneltiri eu le-am demascat — mă calomniază, același Părinte Scriban se năpustește asupra-mi insultându-mă și batjocorindu-mă.

Disperat că nu găsește nimic împotriva mea, Părintele Scriban încearcă a mă învinui cu niște pretinse vorbe ale unei doamne, soția Părintelui I. Popescu-Moșoaia, fostul director al Seminarului, care, cași soția sa, ar avea deasemenea nemulțumiri încontra mea. Părintele Scriban afirmă tot acolo, că în contra Părintelui Popescu-Moșoaia eu aș fi dus campanie (?!), și că în urma campaniei mele Părintele Popescu a fost nevoit să-și dea demisia din direcția Seminarului.

Dacă este așa, cum se poate referi atunci Părintele Scriban la niște persoane, cari, după cum singur spune, au motive atât de serioase de a se răzbună încontra mea?

E aici o rețea infernală, țesută și migălită de Părintele Scriban. Când am citit acele insinuări am rămas uimit, întrebându-mă: cum e posibil ca sub comănaul unui Arhimandrit ca Părintele Scriban să se adăpostască un spirit, care, în loc de a medita ceva frumos și nobil, se dedă intrigei, clocind asemenea cabale!

Că dela doamna Popescu-Moșoaia, va fi reușit Părintele Scriban să auză ceva rău de mine, cred cu atât mai mult cu cât o prietenă a acelei d-ne, soția Părintelui C., mi-a spus că ori de câte ori vine vorba despre mine, doamna Popescu-Moșoaia începe să mă blesteme pe motivul, că în urma „intrigilor și uneltirilor mele” soțul său și-ar fi dat demisia din direcția Seminarului. Apoi, pentruca intriga Părintelui Scriban să fie înțeleasă mai bine, voi reaminti aici că Sfinția Sa a spus unor persoane din administrația Seminarului și altora, neadevărul, că direcția Seminarului i-a fost impusă încontra voinței sale, luând astfel, fără să vrea, locul Părintelui

Popescu-Moșoaia... pe când în Aprilie 1909, îl auzeam pe Arhimandrit văitându-se de atâtea ori cu amărăciune, că nu-i mai iese numirea dela Minister!

Părintele Scriban minte și intervertește lucrurile, ca să răscoale atâta lume împotriva mea.

Dacă demisionarea Părintelui Popescu-Moșoaia din direcția Seminarului și aducerea în locu-i a Părintelui Scriban mi s'ar datorî mie, atunci intriga de azi a Arhimandritului ar fi atât de odioasă, încât niciun calificatev nu i s'ar potrivî. Dar lucrul nu e așa, ci iată cum:

Prin Martie 1909, Părintele Popescu-Moșoaia m'a întrebat pe mine, care eram secretarul I. Prea Sfințitului Mitropolit Primat Athanasie, dacă e adevărat zvonul ce auzise, că Mitropolitul va încredința direcția Seminarului Central Părintelui Scriban. „Știu — i-am răspuns eu — că I. P. S. Sa dorește să pue director la Seminar un călugăr și acela e Părintele Scriban, pe care Mitropolitul vrea să-l încerce la treabă; să vadă dacă reclama ce Părintele Scriban își face corespunde sau nu realității“. Părintele Moșoaia mi-a spus atunci, că Arhimandritul Scriban e un om rău și intrigant și ar fi bine ca eu să spun Mitropolitului despre asta. Am arătat Părintelui Moșoaia că, deși eu însumi sunt convins de caracterul intrigant al Părintelui Scriban, care prin Noemvrie 1908, când încă nu ne cunoșteam personal, a scris în contra mea, calomniindu-mă prin două scrisori particulare, una răposatului Mitropolit Partenie și alta d-lui N. Dobrescu, profesor la facultatea de teologie, totuși nu-mi stă prin puțință a vorbi Mitropolitului contra Sfinției Sale. Din explicațiunile date, Părintele Moșoaia s'a arătat atunci convins de sinceritatea spuselor mele. Peste câțva timp, vorbind din nou cu Părintele Moșoaia asupra aceleiași chestiuni, eu i-am spus ca unui prieten, că ar face o bună impresie, dacă și-ar da demisia mai înainte, ceiace Sfinția Sa a și făcut. Tot cam atunci, devenind vacantă parohia Popa Chițu din centrul Capitalei, din vre-o 20 de cereri, Mitropolitul a preferit cererea Părintelui Moșoaia. Dându-mi și eu demisia din postul de pedagog, spre a pleca în străinătate, m'am despărțit de Părintele Moșoaia, care eră încă la Seminar, în modul cel mai afectos. Atunci Pă-

rintele Popescu-Moșoiaia eră convins, că nu eu am făcut vacant locul de director în vederea Părintelui Scriban.

Peste un an și jumătate însă, când venisem din Berlin la București și m'am întâlnit cu Părintele M., Sfinția Sa n'a vrut să mai vorbească cu mine, schimbându-se și la față când m'a văzut.

Intriga Părintelui Scriban își făcea efectul!...

În alte două calomnii, ignominia Părintelui Scriban atinge punctul culminant. Din modul cum sunt prezintate aceste calomnii, se vede de altfel atât mințea desfrânată cât și totala lipsă de răspundere a Arhimandritului Scriban. Iată aceste calomnii:

a) Părintele Scriban a inventat mai întâi grozăvenia că o persoană din oraș a venit la Seminar și a încercat să mă omoare! Ca să nu se încurce, Arhimandritul nu spune nici numele acelei persoane, nici motivul ce a împins-o la un asemenea act. La această infamie eu am răspuns astfel în amintita întimpinare a mea:

„Somez pe monahul Iuliu Scriban, directorul Seminarului Central, să numească persoana care, după opinia sa, a încercat să mă omoare în localul Seminarului, pentruca eu, la rândul-mi, să mă pot apăra contra acestei infame născociri, de care acum întâia oară aud“.

b) În altă parte, Părintele Scriban afirmă, că a reușit să dea de urmele unei pretinse scrisori de amor din timpul când eram student. Din aceleași motive de precauție, cuviosul Arhimandrit lasă și aici insinuarea să plutească tot în vag. Această calomnie se întemeiază pe un șantaj în toată regula — Părintele Scriban e în bună companie! — și Arhimandritul spune chiar că desvoltarea învinuirii de către Prea Cuvioșia Sa depinde de atitudinea mea.

Am făcut Părintelui Scriban următoarea somațiune publică, distrugându-i astfel și această armă:

„Somez, pe acelaș monah, Iuliu Scriban, să dea neîntârziat publicității pretinșă scrisoare de amor de care vorbește în „Neamul românesc“, sau cel puțin s'o arate unui om de onoare, care să certifice existența și autenticitatea ei, căci în

caz contrar îl voi chema în judecata Curței cu juri, pentru calomnie și șantaj exercitat în potriva mea“.

Aceasta a fost atitudinea mea față de amenințarea Arhimandritului Scriban!

Dacă afirmația Părintelui Scriban ar fi adevărată, altfel aș fi răspuns, căci eu n'aș socoti fapt imoral, ci mai degrabă, după împrejurări, ușurătate la un student, asemenea lucru; imoral, după opinia și simțul meu, e cel ce atacă pe cineva cu o scrisoare de amor datând din timpul, decând acel cineva eră student; apoi imoral și șantagist e, după opinia și simțul meu, cel ce *inventează*, ca Părintele Scriban, asemenea arme împotriva cuiva. Dar nu cu scrisori de amor m'am ocupat eu, în timpul când eram student, ci cu altfel de scrieri și publicațiuni, precum:

1. În anul 1905 am scris în colaborare cu A. Glavina, Român din Istria, *Calindaru lui Rumări* din Istrie, întâia carte în dialectul Românilor din Istria. Această lucrare a fost tipărită cu cheltuiala d-lui I. Grădișteanu, fost Ministru, pe speșele căruia, deasemenea, un număr de exemplare din ea au fost expediate în Istria și împărțite prin satele românești de acolo.

2. În anul 1907 am dat la lumină *Un episod diplomatic: Misiunea politică a piscopului Melchisedec în Rusia la țarul Alexandru al II-lea*, broșură publicată cu cheltuiala *Fundațiunii Melchisedec* din Roma.

3. În același an a apărut scrierea mea *Originile limbei române. Studii critice, rezultate nouă* — publicată în *Analele Academiei române*.

4. Tot atunci a apărut într'o broșură *Răspuns d-lui Densușanu* la critica făcută lucrării precedente.

5. În anul 1908 am publicat scrierea *Episcopul Melchisedec. Studiu asupra vieței și activității lui*, publicată cu cheltuiala *Cassei Bisericeii*. Cu această scriere se încheie activitatea mea ca student al Facultăței de Teologie¹⁾.

¹⁾ Au apărut ulterior: a) *Vechimea creștinismului la Români; Argumentul filologic*. Extras dintr'o lucrare mai mare, tipărită cu cheltuiala I. P. S. Athanasie, fost Mitropolit Primat. b) *Din corespondențele Episcopului Melchisedec, cu o prefață și note explicative*, tipărită cu cheltuiala *Fundațiunii Melchisedec*; și în fine cele două broșuri în chestia *Turburărilor bisericesti*, despre cari am amintit mai sus.

Ca să ațâțe în persoanele din administrația Seminarului, dorul și setea de răsbunare contra mea, Arhimandritul Scriban a insinuat în „Neamul românesc“, că eu aș fi cerut înlocuirea tuturor acelor persoane prin altele, și că numai grație energiei sale cumiști au scăpat acele persoane! Din cele ce scrie tot acolo Arhimandritul, reese însă, că rezultatul acestei intrigi, cu toată monstruoșitatea ei, a fost aproape nul. Intr'adevăr din 8 persoane administrative, la existența cărora aș fi atentat eu, numai una singură a putut fi amăgită și pângărită de intriga părintelui Scriban. Această persoană e protosinghelul Fotie Balamaci, Spiritualul Seminarului, care mi-a fost coleg și de Seminar, din clasa I până într'a VIII-a, și de Universitate.

Părintele Scriban pretinde, că subalternul său i-ar fi spus că eu am fost în Seminar elev rău și desfrânat, înfruntând cu un curaj demn de ceva mai curat toate condicile și matricolele din Arhiva școalei, cari mărturisesc contrariul. Mărturiile acelor condici și matricole—cu atât mai prețioase cu cât eu am fost intern și bursier dela început până la sfârșit, — nu înseamnă nimic pentru Părintele Scriban, căci altfel Sfinția Sa ar roși în fața lor, dacă cumva obrazul său mai păstrează ceva din sensibilitatea obrazului omenesc.

La inisnuările atribuite protosinghelului Balamaci, am răspuns astfel:

„Somez pe monahul Fotie Balamaci să declare în scris că subscrie cele ce superiorul său i-atribue în contra mea, pentruca eu, pe calăa ce voi crede mai potrivită, să pot dovede contrariul și căpătă satisfacție morală“.

Terminând aici întâmpinarea mea la această serie de învinuiri, am de observat că niciunul din detractorii mei n'au răspuns la somațiunile ce le-am adresat prin *Viitorul* dela 26 Ianuarie curent. Ce reese de aici, alții vor aprecia.

In fine, amintese Părintelui Scriban în special, că în tot timpul cât am fost pedagog la Seminar n'am primit nicio observațiune și niciun avertisment, *în deosebi de Prea Cuvioșia Sa, care, de când e director, a primit două avertismente și mai multe observațiuni!*

Să viu acum la intriga înlocuirii persoanelor din administrația Seminarului, intrigă cu atât mai odioasă, cu cât eu sunt acela care am stăruit pentru menținerea lor, îndeosebi de Părintele Scriban, care a căutat să le înlocuiască. Iată faptele:

În Aprilie 1909, înainte de a-i eși numirea ca director, Părintele Scriban mi-a comunicat că e hotărît să schimbe persoanele din administrația Seminarului. Eu i-am spus că ar face rău să le schimbe, întrucât acele persoane sunt bune și cu experiență în rolurile lor. I-am vorbit apoi despre fiecare din ele. Nemulțumit cu părerea mea, Arhimandritul Scriban mi-a spus că la început va înlocui în afară de câțiva pedagogi¹⁾, pe spiritual (F. Balamaci), pe care nu-l poate „suferi că e prea prost“.

La această convorbire a mea cu Părintele Scriban eră de față d-l D. Sireteanu, directorul Cancelariei mitropolitane, în camera căruia eram atunci, așa că Părintele Scriban nu va putea nega nimic din cele ce relatez eu. Eu am arătat atunci Părintelui Scriban, că spiritualul e mai mult preot deservent al Capelei Seminarului decât persoană administrativă, și în tot cazul Părintele Balamaci nu e rău bisericaș. Cu aceasta s'a încheiat discuțiunea.

Peste vreo săptămână, în ajunul plecării mele în străinătate, I. P. S. Mitropolitul Atanasie m'a întrebat pe mine, care fusesem atâta timp pedagog la Seminar, dacă Părintele Scriban, noul director, poate contă în persoanele din administrația Seminarului și dacă acele persoane nu i-ar face vreun rău. — Mitropolitul Athanasie ținea mult la Părintele Scriban. — Eu am spus I. P. S. Sale că toate persoanele din administrația Seminarului sunt bune, după cum le-am cunoscut eu, și convingerea mea este că menținerea lor ar fi un bine și pentru școală și pentru părintele Scriban.

Așa am căutat să lovesc eu în persoanele din administrația Seminarului Central, despre cari și Sfinția Sa declară astăzi prin *Neamul românesc* că sunt bune.

După convorbirea mea cu Mitropolitul, se vede, că a

¹⁾ Promisese posturi de pedagog multor studenți cari scriseseră articole de laudă la adresa Sfinției Sale.

vorbit asupra aceluiaş lucru şi cu Părintele Scriban, căci am observat apoi, că niciuna din acele persoane n'au fost schimbate. Ce-a făcut însă Părintele Scriban? Neputând înlocui, cum se lăudase faţă de mine, nici pe F. Balamaci, a cărui simplitate şi credulitate a exploatat-o apoi încontra mea, Părintele Scriban a stăruit de s'a creat al doilea post de spiritual în care a fost numit Părintele Leu. Ce a făcut mai departe părintele Scriban în administraţia Seminarului nu e locul să arăt aici.

Părintele Scriban insinuiază totuşi, că i-aşi fi cerut printr'o *carte poştală* înlocuirea economului şcoalei prin altă persoană. Cer publicarea acelei cărţi poştale¹⁾, căci aici Arhimandritul comite un nou şantaj împotriva mea!

Măi născoceşte Părintele Scriban, că după ce am uneltit de i-am făcut loc de director la Seminar, am început imediat uneltirile împotriva sa spre a vacantă din nou locul de director şi că la un moment dat, Sfinţia Sa eră aproape să cază victimă intrigilor şi uneltirilor mele!

Se vede deci că numai setea de răzbunare eşită din această bănuială a întunecat mintea Arhimandritului, împingându-l să reediteze în *Neamul românesc* pamfletul d-lui Theodorian.

N'am uneltit niciodată contra Părintelui Scriban spre a fi dat afară din direcţia Seminarului, contrariul poate însă că am făcut. Iată un caz.

În toamna anului 1910 vorbind cu un P. S. Episcop asupra diferitor lucruri bisericesti, Prea Sfinţia Sa a adus vorba şi de Părintele Scriban, ale cărui legături cu propagandiştii catolici le cunoşteă. „Prezenţa în tabăra propagandiştilor catolici a unui director de Seminar ca Părintele Scriban e foarte primejdioasă pentru Biserica noastră — îmi spune P. S. Sa — şi eu sunt hotărît să spun Mitropolitului acest lucru şi să cer înlăturarea lui din postul ce ocupă“.

Eu am rugat pe P. S. Episcop să nu facă această inter-

¹⁾ Printr'o *carte p.* din 1909 am rugat pe Păr. Scriban să lase intrare liberă la Seminar, caşi Evreului Moritz, unui legător de cărţi român. Nimic mai mult!

venire în urma căreia turburările bisericești ar fi luat proporții și mai mari!

Aș putea cită și alte cazuri!

Până în toamna trecută eu am căutat todeauna să ascund rolul odios jucat de Părintele Scriban pus sub ascultarea propagandiștilor catolici, și am făcut aceasta din următoarele motive:

Se știe, că în lupta dusă împotriva Bisericii noastre în general și a Mitropolitului Athanasie în special propagandiștii catolici au procedat cu multă artă.

Astfel înainte de a arunca în luptă pe fostul Episcop Gherasim, foile de propagandă au creat atmosferă favorabilă în juru-i, îmbrăcându-l în nimbul sfințeniei și încetul cu încetul au strecurat această idee și în *Neamul românesc*.

Astfel au înșelat ei deocamdată opinia publică.

În primăvara anului 1910, când trei preoți ortodoksi, unelte ale d-lui Theodorian, au înaintat Sfântului Sinod o petiție redactată de același agent al propagandei papiste, în care eră insultat și calomniat Mitropolitul Athanasie, lucrurile erau așa pregătite, încât însuși d-l Iorga, în ciuda celui mai elementar adevăr, a declarat prin *Neamul românesc* dela 18 Maiu 1910, că acele unelte ale d-lui Theodorian sunt „podoabe ale clerului sătesc!“

Astfel au continuat ei să înșele mai departe opinia publică.

Ex-profesorul și ex-decanul Facultăței de Teologie, d-l Chiricescu, factor de căpetenie al luptei, treceă deasemenea în ochii multor preoți și teologi tot ca o „podoabă“.

Alături de aceste „podoabe“ puse sub conducerea inteligentă a d-lui Theodorian, mai luptă umăr la umăr cu ele și Arhimandritul Scriban. Din motive ușor de înțeles însă, acesta luptă în ascuns, având două atitudini — pe față cu Mitropolitul, iar în dos cu d-l Theodorian.

Se înțelege că cu cât „podoabele“ cari luptau contra Mitropolitului erau mai multe, cu atât Mitropolitul pierdeă în ochii mulțimei, care de obicei se ea după aparențe, necunoscând fondul și dedesubtul lucrurilor de felul acesta. Ca să mai micșorăm deci în ochii mulțimei numărul pretinselor podoabe vrăjmașe Mitropolitului, n'am demascat dela început pe Ar-

himandritul Scriban¹⁾). Din partea Arhimandritului eram siguri că nici el nu se va manifesta, obiceiul său fiind de a lupta numai în ascuns și niciodată pe față²⁾.

Când însă a început să se facă lumină, și însuși d. Iorga a anulat certificatele ce dăduse „podoabelor“ d-lui Theodorian, arătând că fostul Episcop Gherasim, departe de a reprezintă tradițiile vechilor Episcopi, are legături interesate cu agenții propagandei catolice și cu Evreii dela *Adevărul*³⁾, că preoții dela revista *România creștină*, departe de a fi „podoabe ale clerului sătesc“ sunt niște șantagiști⁴⁾ etc., etc., atunci am crezut potrivit că și Arhimandritul Scriban trebuie demascat.

Și am făcut aceasta printr'o *Scrisoare deschisă* adresată d-lui Iorga și publicată în *Viitorul* dela 22 Noemvrie 1911.

Calomniile în legătură cu turburările bisericești

Trec acum la calomniile de altă natură reeditate de Părintele Scriban în *Neamul românesc* după amintitul pamflet al d-lui Theodorian, calomniile în legătură cu turburările bisericești. BCU Cluj / Central University Library Cluj

Pamfletul papist *Propagandele religioase* etc. pretinde — și Părintele Scriban își însușește — că eu copiind un pasaj din niște atacuri publicate în „Epoca“ de prin Iulie 1896 și îndreptate contra răposatului întru fericire Gherasim al Argeșului, aș fi rugat pe d. Theodorian să reproducă acele atacuri în vreunul din organele sale *Vestitorul* sau *Biserica română* și că d-l Theodorian ar fi refuzat. D-l Theodorian a afirmat tot acolo — și la această parte a renunțat Părintele Scriban — că pretinsa uneltire a mea aș fi făcut-o eu din îndemnul Mitropolitului Athanasie, care a căutat astfel să lo-

¹⁾ Este drept că d. Tomegea a dus campanie contra Părintelui Scriban încă din 1910, adică de atunci când Arhimandritul a fost văzut de mulți în tovărășia lui Cernăianu și a celorlalți agenți de propagandă catolică. Pentru motivul arătat, eu eram contra acestei campanii inoportune!

²⁾ Chiar după demisia Mitropolitului, Arhimandritul n'a cutezat să-l atace fățiș, ci tot pseudonim. Cp. articolul „Peripețiile apariției unei reviste bisericești“ din *Neamul rom.* dela 19 August, 1911, semnat „Un Preot“.

³⁾ *Neamul românesc* dela 25 Octomvrie 1911, pag. 1941.

⁴⁾ *Idem*, dela 19 Septemvrie 1911, pag. 1680.

vească în Episcopul Gherasim al Argeşului, cu care I. P. S. Sa trăia, cel puțin până la făurirea acestei intrigi diavolești, în cele mai strânse legături de amicitie.

D. Theodorian a ținut această intrigă, în scopul de a introduce vrajba între ierarhii Bisericii noastre, răsvrătind pe unii contra altora. După ce a publicat-o în amintitul pamflet din Decembrie 1909, ca să tragă mai sigure foloase de pe urma ei, șeful propagandei papiste a vizitat *personal* atât pe regretatul Gherasim al Argeşului cât și pe I. P. S. Sa Mitropolitul Pimen al Moldovei, căutând să-i convingă cu orice preț, că I. P. S. Sa Athanasie le e vrăjmaș, iar în Iunie 1911, în timpul procesului sinodal, acelaș domn Theodorian a încredințat Episcopului condus de d-sa, Gherasim fost al Romanului, hârtia cu pretensele mele atacuri, însărcinându-l de a o citi în Sinod ceea ce fostul Romașcan a și făcut, producând prin aceasta mare durere și revoltă în sufletul blândului Gherasim dela Argeș¹⁾.

Ca să răspund la această intrigă, am cerut să fiu propus martor în procesul sinodal, în care calitate aveam să spulber, sub prestare de jurământ, țesătura iezuitică. N'am fost însă admis, atât eu cât și alți martori ai Mitropolitului.

Nefiind admis ca martor, am crezut că e necesar să vizitez pe Episcopul Gherasim al Argeşului și să-i demonstrez, că totul nu e decât o înscenare și o mașinațiune a d-lui Theodorian. Am stat împreună cu Episcopul aproape două ore, și în cursul convorbirii ce am avut amândoi, P. S. Sa mi-a povestit, cum d. Theodorian a venit la dânsul cu mai multe manuscrise de ale *mele*. Că pe un petec de hârtie, care avea deasupra antetul *Seminarului Central* se puteau citi niște atacuri violente la adresa P. S. Sale. Că acele atacuri erau neiscălite, dar d-l Theodorian l-a convins pe P. S. Sa cu un alt manuscris, că acela se dovedește a fi scrisul meu. Apoi că d-l Theodorian i-a mai spus, că eu aș fi scris acele atacuri din îndemnul Mitropolitului Athanasie. Odată cu aceste insinuări, d-l Theodorian a mai prezintat Episcopului Gherasim și niște

1) Aceste atacuri reproduse în „Apărarea P. S. Gherasim al Romanului“, pag. 229, sunt precedate de observația: „E scris de mâna d-lui Diculescu și dacă d-sa dorește, îl putem fotografia“.

numere din *Vestitorul*, în care P. S. Sa deasemenea erà ataca-
 cat de un pseudonim Sir Dyk. După ce i-a cetit și acele ataca-
 turi, d-l Theodorian a asigurat pe Episcopul din ce în ce
 mai uimit și revoltat pe Mitropolitul Athanasie, că *Sir* nu e
 altul decât Sireteanu, directorul Cancelariei Mitropolitane, iar
Dyk e Diculescu, secretarul Mitropolitului!

Și cu astfel de mașinațiuni, alături de calomniile făurite,
 d-l Theodorian a reușit să creeze atmosferă nefavorabilă con-
 tra Mitropolitului în timpul procesului Sinodal.

Partea din această intrigă privitoare la I. P. S. Athana-
 sie a fost, cum se știe, spulberată prin lămuririle date în S-tul
 Sinod de Inalt Prea Sfinția Sa, care zicea între altele: „*Acea-
 sta este ultima lor armă: intriga vicleană și veninoasă, prin
 care trag nădejde a-mi răpi prietenia și simpatia unora dintre
 Preasfințiile Voastre... Prietenii încercate și cimentate zeci
 de ani de zile nu se pot rupe prin intrigi de aceste pornite
 dela dușmani cunoscuți prin reaua lor credință*“ ..¹⁾.

După lămuririle date în Sf. Sinod de I. P. S. Sa Atha-
 nasie, propagandiștii n'au mai putut legă numele Său de
 această intrigă, dar au exploatat-o mai departe împotriva mea,
 revenind din nou asupra ei în pamfletul *România creștină* din
 1—30 Octomvrie 1911 p. 7, unde au publicat în facsimile pre-
 tinsele mele atacuri.

Cu toate acestea, eu n'aș fi căutat să mă apăr acum de o
 asemenea intrigă, dacă Părintele Scriban nu și-ar fi însușit-o,
 reeditând-o sub proprie semnătură în *Neamul românesc* și cău-
 tând să mă înfățișeze pe mine drept turburător al Bisericei,
 cum a fost și este Prea Cuvioșia Sa.

Voiu arăta aici originea aceluia facsimile păstrat, exploa-
 tat și publicat de d. Theodorian:

Prin Fevruarie 1909, d. Theodorian mă invită des acasă
 la d-sa sub pretext de deosebită considerație ce-mi arată. Pe
 atunci d-sa nu începuse încă lupta împotriva Bisericei noastre
 și eu nu-mi puteam închipui, că amicitia ce căută să lege cu
 mine nu e decât un mijloc pentru scop. Ii făcusem cunoștința
 după dorința expresă a d-sale pela sfârșitul lui Decemvrie

1) *Apărarea Mitropolitului Athanasie*, pag. 56

1908, adică numai cu o lună mai înainte. Mă invită telefonic dela Seminar, unde eram pedagog, spunându-mi, or că vrea să stea de vorbă cu mine, or că vrea să-mi dăruiască vreo carte. Odată la despărțire m'a rugat să copiez pentru d-sa — că tot mă duc eu des la Academie — portretul literar al Episcopului Gherasim de Argeș din *Epoca*, Iulie 1896, de care portret își aducea aminte că „e foarte spiritual și bine scris și vrea să-l mai citească“. Se înțelege, că eu n'aveam niciun motiv să bănuiesc cursa ce mi-o întindea d. Theodorian. Cu toate acestea am tot neglijat să-i împlinesc această dorință, căci și dânsul se arată foarte indiferent și spuneă să fac aceasta numai atunci când voi avea eu timp. Odată m'a chemat să-mi dea broșura sa intitulată *Recăsătorirea preoților*, altă dată să-mi dea *Dreptul sau canonic oriental*, cu care ocazie a reînnoit rugămintea ce mi-o făcuse. Mai târziu mi-a dat o mică broșură privitoare la istoricul *Bisericii S-tu Nicolae-Vlădica*, pe coperta căreia, d. Theodorian a scris o măgulitoare dedicație adresată mie, și peste câteva zile mi-a oferit și un exemplar din medalia bătută în amintirea regretatului fost ministru Vasile Lascăr, despre care medalie mi-a spus, că puține persoane o posedă și că e o mare distincție ce mi se face mie. Imprejurarea că eu fusesem de serviciu la Seminar mi-a servit de scuză atunci, că nu mă putusem duce la Academie spre a copia ceia ce d. Teodorian mă rugase. D. Th. n'a răspuns nimic, prefăcându-se indiferent, dar d-na' Theodorian mi-a zis: „D-le Dieulescu, te rog și eu, fă plăcerea asta lui Marius!“

La câteva zile după aceea, eră pela 22 sau 28 Fevruarie 1909, ducându-mă la Academie am cerut colecția *Epocei* pe 1896, și căutând „portretul literar“ al Episcopului de Argeș Gherasim, am constatat, că pretinsul „portret literar“, despre care d. Theodorian îmi spusese că „e foarte spiritual și bine scris“ nu e altceva decât o serie de insulte îndreptate contra aceluia Episcop. Având întâmplător la mine o hârtie cu antetul Seminarului Central, am copiat pe ea câteva rânduri spre a arăta d-lui Teodorian, că nu e ceea ce d-sa credeă. Am pus apoi puncte-puncte, semn că se continuă mai departe tot astfel de atacuri, a căror citire nu poate face nimănui plăcere. Această hârtie am arătat-o apoi d-lui Theodorian, care

cetind-o în fața mea, ca să nu bănușese eu nimica, s'a prefăcut că are o desamăgire și a aruncat-o apoi la o parte ca pe un lucru fără vloare.

Se vede că după plecarea mea, d. Theodorian a luat acea hârtie de unde, cu șiretenie o aruncase, a pus-o la *Dosarul negru*, păstrând-o cu sfințenie, și a exploatat-o, cum arătai mai sus, doi ani de zile înșelând bună credința multora. — Cum aș putea califică această uneltire a d-lui Theodorian?

D-l Theodorian a recurs la această infamă înscenare cum a recurs la altele și mai mari spre a produce turburări în Biserica noastră, servind astfel Bisericii papiste, în serviciul căreia a intrat. Pentru ce o mai reproduce însă Arhiman-dritul Scriban în *Neamul românesc*, și din al cui îndemn, dacă nu din al șefului său Theodorian? Să mă lovească pe mine, sau pentru altceva?

Eu n'am stofă de intrigant și pamfletar ca Părintele Scriban! Detest anonimatul și n'am calomniat pe nimeni, cum a făcut și face Prea Cuvioșia Sa, care, deși călugăr, ține recordul anonimatului în România, având peste 35 de pseudo-nime¹⁾.

Dacă Părintele Scriban ar fi vrut în mod cinstit să afle părerea mea asupra lui Gherasim al Argeșului, n'ar fi consultat pe d-l Teodorian, ci ar fi căutat-o în cele ce am scris eu și la pag. 9 din broșura mea *Propaganda papistă și întâmplările bisericesti de azi* ar fi găsit următoarele rânduri:

„Toate aceste pregătiri (ale propagandiștilor catolici) nu erau însă de ajuns, căci dacă s'ar fi vacantat în Maiu (1909) un scaun Mitropolitan, altă persoană ar fi putut să încurce planurile Preasfințitului dela Roman (pus de atuncea sub ascultarea d-lui Theodorian). Această persoană e celalt Gherasim, blândul Episcop al Argeșului, fost profesor universitar și singurul dintre colegii săi episcopi care a scris însemnate cărți bisericesti, binefăcător mare — donațiunea însemnată făcută la începutul episcopatului său Facultăței de Teologie, — bărbat cuvios și străin de orice intrigă, care nici-

¹⁾ Cp. articolul d-lui Tomega, publicat în *Viitorul* dela 4 Ianuarie 1912.

odată nu s'ar fi unit pentru ambițiuni și interese personale făcând cauză comună cu vrăjmașii Bisericeii și ai națiunii sale“.

Scrieam acestea în Noemvrie 1909, și precis peste doi ani, în Noemvrie 1911, meritosul episcop a fost într'adevăr designat să fie ales Mitropolit Primat, așa cum prevăzusem eu. Dar Dumnezeu l-a chemat la sine mai înainte de a fi ales, scutindu-l de torturile ce poate avea să îndure.

În timpul când se vorbiă de alegerea la Scaunul primatial a regretatului Gherasim, Părintele Scriban socotind că e momentul de a-mi face rău, și-a însușit întriga lui Theodorian acuzându-mă pe mine că aș fi atacat pe acel Episcop!

Aceasta e o degradare morală și o lipsă de rușine la Părintele Scriban, întrucât Sfinția Sa este cel ce într'adevăr a atacat de atâtea ori pe Gherasim al Argeșului. „Ziarele aduseser vestea — zicea Păr. Scriban în *Neamul românesc* din 28 Iunie 1909, pag. 1118 — că au fost decorați Episcopul amintit și ceilalți doi colegi: Conon al Hușului și *Timuș al Argeșului*, adică un speculant și doi incapabili“.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Ar fi nepotrivit să expun eu activitatea uriașă a Păr. Scriban pe tărâmul pamfletului. Cititorii își vor face o idee de această activitate, citând aici câteva perle din vocabularul Arhimandritului, precum: *bale*, *zarzavagii* (preoții ortodoxi ai Capitalei), *prostituiție* (preoții ortodoxi din Bucovina), *tipuri* (membrii Episcopatului), *lichele* (Diculescu, Tomegea și alți Diculești), *maimuță* (un Prelat), etc., etc. Afară de ultimul, toți acești termeni de polemică ai Părintelui Scriban sunt culeși din *Neamul românesc*¹⁾.

Toamna aceasta s'a publicat în *Neamul românesc* sub semnătura Arhimandritului Scriban pagini atât de triviale, ce par a fi scrise nu de un Arhimandrit, director de Seminar, ci mai degrabă de vreun Tudorică Ionescu oarecare. Dealtfel, Păr. Scriban, conștient de valoarea scrisului său, mărturisește că abiă acum poate răsufli: până acum nu putea scrie așa, fiindu-i frică de Mitropolitul Athanasie!

1) Numerile dela 19 August și cele următoare unde există rubrica „Turburătorii bisericeii“.

Cine cade în polemică cu Părintele Scriban știe mai dinainte că și-a găsit nașul. În Noemvrie 1911, niște preoți din Bucovina, doctori în teologie, au avut o polemică cu Părintele Scriban. Se înțelege că polemica nu eră de insulte, dar Părintele Scriban ca să-i învingă cu orice preț le-a spus în *Neamul românesc* din 27 Noemvrie, pag. 2059: „*Preoții din Bucovina când vin pela noi și întreabă unde sunt casele de prostituție!*“ Acei preoți bucovineni văzând cu cine au de-aface n’au mai răspuns nimic, lăsând să creadă pe Arhimandrit că i-a învins. Cum a procedat Părintele Scriban cu mine, arătai mai sus. La fel a procedat cu d. Tomegea, pe care l-a făcut: „un biet inconștient, istovit de puteri, incapabil de vre-o sfortare intelectuală...“

„Am arătat în *Scrisoarea deschisă*, între altele — zice d. Tomegea¹⁾ — că Părintele Arhimandrit în timpul conflictului bisericesc, ca să nu fie văzut de un licențiat în teologie în casa d-lui Teodorian, șeful propagandei papiste, a fost ascuns de servitoarea acestuia într’o cameră dosnică, unde a stat aproape o oră. Prea Cuvioșia Sa spune, că nu e un fapt așa de grav acesta, deoarece e *dela începutul* conflictului bisericesc. În schimb însă, zice despre mine, că sunt „incapabil de vre-o sfortare intelectuală“, insinuând prin aceasta, că ar fi nevoie de multă inteligență și chiar de erudiția Sfinției Sale, ca să spun că asemenea aventuri nu sunt demne de camilauca pe care o poartă“.

S’a observat de altfel, că, decând Părintele Scriban „nu se mai teme de Mitropolitul Athanasie“, reputația Sfinției Sale merge cu pași repezi spre declin, cum bine a observat d. Tomegea:

„Cu cât Părintele Scriban iscălește mai des articolele eșite din pana sa, părăsind tufele anonimului, în cari atâta timp a stat ascuns, calomniind pe unii și pe alții, cu atât lumea a început a-l cunoaște mai bine, retrăgându-i creditul acordat din neștiință. Reputațiunile false dispar repede, mai repede de cum s’au format. Este un proverb grecesc: Mincinosul trăește numai o zi“.

1) Un *articol* inedit, continuarea celui amintit mai sus.

Voiu lăsa pe Părintele Scriban să contemple în fericire talentul său de polemist ireductibil, și voiu reveni la alte învinuiri ce mi-a mai adus.

Mă mai acuză Părintele Scriban de legăturile ce am avut eu cu d. Theodorian, șeful propagandei papiste: „Ce zice d. Diculescu? Pentru ce stătea în legătură cu d. Theodorian? Să dea lămuriri precise...“¹⁾.

Voiu lămurii pe Arhimandrit și asupra acestui punct, reproducând aici convorbirea avută cu un redactor dela *Vitorul* și publicată în acel ziar, n-rul dela 13 Iunie 1911:

De vorbă cu d. C. C. Diculescu

Se știe că în discuția conflictului sinodal, s'a vorbit de d. Const. C. Diculescu, licențiat în teologie, care actualmente își completează studiile la Berlin. D. Diculescu a înaintat Sf. Sinod un memoriu — despre care am vorbit la timp — prin care desvăluște întreaga acțiune a propagandiștilor catolici, și dă pe față toate uneltirile renegatului Marius Theodorian.

Iată ce ne-a răspuns d. Diculescu:

Cum și cu ce împrejurare ați cunoscut pe d. Theodorian?
— L'am cunoscut în luna Ianuarie 1909 și iată cum. În oficiul propagandei catolice din București *Vestitorul*, No. din 27 Noembrie 1908, a apărut o dare de seamă plină de elogii asupra scrierei mele „Episcopul Melchisedec. Studiu asupra vieții și activității lui“. Peste câteva zile a venit la mine la Seminarul Central, unde eram pedagog, C. Cernăianu, licențiat în teologie și om de casă al d-lui Theodorian. Intrebându-mă dacă mi-au plăcut aprecierile *Vestitorului*, Cernăianu a adăugat că Theodorian dorește mult să mă cunoască și că ar fi bine să-i fac o vizită. I-am răspuns da, numai să mi se prezinte ocazia. Peste cinci sau șase zile, Cernăianu întâlnindu-mă, m'a rugat din nou să mă duc la Theodorian, ceiace eu n'am putut face curând. La a treia întâlnire a mea cu Cernăianu, acesta mi-a spus, că rău fac de nu caut a vedea pe Theodorian, care e

¹⁾ *Neamul românesc* din 16 Decembrie 1911, pag. 2195.

în stare, în baza unor documente, să surpe reputația postumă a episcopului Melchisedec. Tot atunci, Cernăianu mi-a vorbit cu mult entuziasm de personalitatea lui Theodorian. L'am asigurat pe Cernăianu, că voi vizita cât de curând pe Theodorian, ceea ce am și făcut în luna Ianuarie 1909, cam după Sf. Ioan. La prima întâlnire a mea cu Theodorian, d-sa a discutat cu mine asupra Episcopului Melchisedec, asupra Bisericii ortodoxe române și în chestia posibilității unei uniri a ei cu Biserica papală.

Intrebându-l ce e cu documentele privitoare la Melchisedec, despre cari mi-a vorbit Cernăianu, Theodorian mi-a spus că știe oarecari lucruri cu privire la relațiunile lui Melchisedec cu o doamnă, și ca eu să mă conving de asta, n'am decât să întreb pe căpitanul St. din Găești. Eu nici n'am protestat, nici n'am luat în răs această afirmație. Am observat însă că nu pot pune temeiul pe asemenea vorbe. Theodorian a zis apoi că Melchisedec dintr'un punct de privire a fost un om mare, dar că nu-l poate aproba din alt punct de vedere, și că laudele din *Vestitorul* se referă mai mult la mine, care am scris despre el.

— Din ce cauză d. Theodorian a făcut această apreciere dublă asupra Episcopului Melchisedec?

— Asta se înțelege ușor. Meritele lui Melchisedec pentru Biserica noastră nu se pot contesta de nimeni, dar Theodorian, ca agent al propagandei catolice, udecă după interesele acesteia. Când la 1883, s'a înființat după stăruințele Austriei o arhiepiscopie catolică în București cu drepturi mult mai mari decât cele din trecut, Melchisedec a combătut această intervenție a catolicilor în țara noastră, scriind cunoscuta carte „Papismul și starea actuală a bisericii ortodoxe române“. Cele prevăzute de Melchisedec atunci s'au certificat cu totul, mai târziu. Se știe scandalul cu școalele catolice din Galați și procesul intentat acelor școale în 1904 de Ministerul cultelor, Vedem astăzi cu toții criza dureroasă prin care trece Biserica noastră. Cât privește pe Episcopul Melchisedec se știe, că după apariția scrierei sale, viața sa a devenit un adevărat martiriu. Iezuiții l-au învălit într'o pânză uriașă de intrigi, aruncându-i în spinare toate păcatele și toate crimele.

— Când l'ați vizitat întâi pe d. Theodorian v'a propus ceva?

— Nu mi-a propus nimic. A zis numai că dorește să mă vadă cât mai des. Peste câteva zile însă, Cernăianu mi-a spus că Theodorian este încântat de mine și că dorește „să luptăm împreună pentru binele Bisericii“.

— In discuția ce ați avut atunci cu d. Marius Theodorian, n'a venit vorba de episcopatul nostru de astăzi?

— Am vorbit și despre asta și d. Theodorian s'a exprimat în special foarte bine despre Mitropolitul Athanasie pe atunci Episcop de Râmnic. A zis că e bărbat luminat și energic.

— Cunoșteți atunci pe Episcopul de Râmnic?

— Personal nu-l cunoșteam nici eu nici Theodorian. Eram informat însă că Episcopul mă știe și că are bună idee de mine.

— La a doua vizită ce i-am făcut, Theodorian mi-a spus că dorește să se pue în legătură cu Episcopul de Râmnic, și că eu aș fi cel mai potrivit mijlocitor. Nu i-am putut făgădui nimic. Curând după aceea însă am avut ocazia să vorbesc cu Episcopul Athanasie — ocupat cu editarea Corespondenței lui Melchisedec, mă duceam des pentru lămuriri la bătrânul Arhiereu Valerian, care locuște la Sinod, unde locuia atunci și Episcopul Râmnicului.

— Ce-ați vorbit atunci cu Episcopul Athanasie?

— P. S. Sa mi-a spus că a citit scrierea mea asupra Episcopului Melchisedec și că i-a plăcut. La urmă m'a întrebat: „ce fel de om e Theodorian“? Eu am răspuns că e un om bun. I. P. S. Sa a zis atunci: „Cum e bun un om care și-a renegat credința?“ Eu am spus că e bun ca om și în privința credinței am constatat că a avut ce schimbă, pe când mulți teologi, de-ai noștri n'ar avea ce să schimbe... Așa judecam eu atunci; mai târziu însă m'am convins, că judecata mea eră superficială.

— Cum vă explicați întrebarea ce v'a făcut Episcopul despre Theodorian.

— Nu știu sigur. Probabil că Theodorian o fi scris ceva Episcopului făcând vre-o propunere și m'a întrebat pe mine despre el, fiindcă atunci se credeă de foarte mulți că eu sunt „Sir Dik“ dela *Vestitorul*, al cărui director e Theodorian. Eu am spus Episcopului, că Theodorian are admirație către P. S. Sa.

Întâlnindu-mă cu Theodorian, i-am spus că am vorbit cu Episcopul Athanasie despre dânsul. Theodorian mi-a spus că a vorbit și el cu Episcopul, întâlnindu-l lângă cheiul gârlei, când Episcopul se întorcea acasă de la d. Erbiceanu. Întrebându-l ce-a discutat cu Episcopul, Theodorian mi-a răspuns numai atât: „Am pierdut orice iluzie de Episcopul Athanasie. Nu e inteligent de loc. Inchipuește-ți, acum când toți se preocupă de alegerile de Mitropoliți, Athanasie mi-a propus să revin la schismă (ortodoxie), făgăduindu-mi ceva ce nu râvnesc“.

Eu am răspuns lui Theodorian că aceasta nu dovedește lipsă de inteligență, ci lipsă de abilitate. „Da, da, lipsă de abilitate“ mi-a răspuns Theodorian. Observ acum și se înțelege dela sine, că Episcopul propunând propagandistului, pe care îl întâlnise întâmplător pe cheiul gârlei, să revie în sânul bisericii ortodoxe, a lucrat potrivit intereselor Bisericii noastre.

Mai târziu papistașii împreună cu Episcopul de Roman au speculat în defavoarea Mitropolitului această întâlnire, despre care ei n'au nici o dovadă. Chiar în discursul Episcopului de Roman, rostit la Senat în ședința dela 17 Decembrie 1909 a spus: „Plimbându-m' am eu (Episcop de Roman) două ore noaptea cu directorul jurnalului acelaia (*Vestitorul*)“. Pe ce s'a întemeiat Episcopul de Roman, când a afirmat acest lucru în Senat, atunci, și în Sinod, acum?

Cum că Episcopul Athanasie a propus lui Theodorian cu ocazia acelei întâlniri să revină la ortodoxie o mărturisește însuși Theodorian în scrisoarea sa către mine dela 21 Iulie 1909, când spune: „*Sunt ceva mai inteligent și dacă am râs cu hohot când îmi propunea să mă reîntorc la schismă, dacă oferta unei catedre universitare o puneam pe socoteala simplității ce dezarmează, cum vrei să cad eu în același păcat*“;

Mai târziu, când Mitropolitul a readus la ortodoxie pe acele călugărițe convertite de Theodorian la catolicism, și când

în Mai 1909, în discursul ce a rostit în fața studenților teologi și a profesorilor, a atras atențiunea asupra pericolului crescând al propagandei catolice, Theodorian plin de mânie că sub asemenea Mitropolit nu mai poate opera, îmi scrie aceste rânduri în scrisoarea dela 10 Iunie 1909: „*Dar nu sunt supărat, cel mult pot zice sunt mâhnit văzând, că ceeace d-ta numiai lipsă de abilitate n'are margini*“.

— Ce conchideți d-voastră din aceste fapte?

— Din cele ce spusei, cum și din cele arătate în broșura *Propaganda papistă și întâmplările bisericești*, și din Memoriul ce am înaintat S-tului Sinod, reese clar acest fapt:

Dacă de doi ani de zile Mitropolitul Primat este ținta unei campanii înverșunate dusă de catolici și de o mână de ortodoxi năimiți, puși sub conducerea dibace a aceloră, asta nu se datorește decât faptului, că Mitropolitul Athanasie nu cedează presiunilor și apără cu bărbăție drepturile și prerogativele bisericii sale.

— Numai pe Mitropolit îl atacă papistașii?

— Astăzi, din motive strategice numai pe dânsul; până la începutul anului 1910, însă îi atacă pe toți de odată.

Orcine poate constată acest lucru răsfoind colecțiile foilor papiste: *Vestitorul*, *Biserica română*, *Apărarea ortodoxiei (sic)*, *Viața bisericească* și *România creștină*.

— Ce i-a făcut pe catolici să schimbe tactica de luptă?

— Experiența. Au văzut că n'a răușit bomba afuriseniei aruncată asupra tuturor Sinodalilor. Apoi e lucru elementar că atunci când sunt loviți mai mulți deodată, toți aceia fac front în fața vrăjmașului comun. Mai ușor se distrug unul câte unul.

— Ce ziceți de afirmația d-lui Theodorian, însușită de Episcopul Safirim, cum că grație d-sale, I. P. S. Athanasie a ajuns Mitropolit Primat.

— E și ridiculă și îndrăzneță. Afirmând acest lucru atât Theodorian, cât și Episcopul de Roman insultă dintr'odată reprezentanța bisericească — Sinodul — și reprezentanța națională — Camera și Senatul, — cum și alți factori ai Sta-

tului. Cum se știe, Mitropoliții și Episcopii se aleg de Marele Colegiu, după ce se face un acord al partidelor istorice. Așa s'a procedat și la ultimele alegeri de Mitropoliți.

Multă lume, care a privit luptă bisericească, tocmai acum a văzut motivul, pentru ce Episcopul de Roman s'a pus cu tot devotamentul sub conducerea directă a d-lui M. Theodorian și a început de acum doi ani războiul în contra Mitropolitului Primat: M. Theodorian are puterea de a face Mitropoliți în România și episcopul de Roman ar fi unul care ar merita...

Dela începutul crizei bisericești, s'a observat că Episcopul de Roman este unealta catolicilor. Eu am arătat acest lucru în *Propaganda papistă* publicată în Noemvrie 1909. A fost observat apoi treptat-treptat de toți.

Aici se sfârșește convorbirea reprodușă după *Viitorul*.

Alte insinuări

Mai departe, Părintele Scriban citează un pasaj din *Vestitorul* d-lui Theodorian, în care se află cuvintele „a scris broșura ticăloasă“, adică broșura mea *Propaganda papistă și întmplările bisericești de azi*. Părintele Scriban s'a temut să-și însușască epitetul, îl citează numai și trece repede mai departe. De aceia nici eu nu sunt ținut a răspunde. Cât pentru agenții catolici, se înțelege dela sine, că lor nu le-a convenit deloc broșura mea.

Cu aerul omului care știe mai dinainte că va învinge pe adversar, Arhimandritul Scriban zice: „De acum înaintea, dd. Diculescu și Tomegea, mai cu seamă d. Diculescu, să se fie bine, căci cu mine n'o vor isprăvi ușor“. De aceia Sfinția Sa a întrebuițat împotriva noastră toate armele. Intr'un loc, ne acuză că eu și cu d. Tomegea am făcut propagandă umblând din casă în casă și *uneltind* în favoarea Mitropolitului.

E știut că se uneltește contra, și niciodată în favoarea cuiva. Alceva e când demaști uneltirile altora. Părintele Scriban ar trebui să înțeleagă, că noi, văzând cum agenții propagandei catolice coalizează împotriva Mitropolitului Athanasie o ceată de șantagiști și oameni fără scrupul moral, nu puteam

să ne unim cu aceia contra Mitropolitului, cum a făcut Prea Cuvioșia Sa. Și nici să ne ascundem, tăinuind adevărul.

Afirmația Părintelui Scriban că eu m'aș fi *folosit* de d. Theodorian exploatădu-l spre a produce turburări bisericești, e desigur un paradox. Pe un om dibaciu ca d. Theodorian, care a exploatat în folosul propagandei papiste atâtea persoane ortodoxe, printre cari se numără și Părintele Scriban, puteam să-l exploatez eu?

Adevărul e că d. Theodorian m'a exploatat pe mine.

D-sa, prefăcându-se om sincer și de bună-credință, a exploatat sinceritatea și buna-credință a mea, folosindu-se, cum arătai mai sus, de mine, spre a introduce vrajbă între Mitropolitul Athanasie și doi membri de seamă ai Sinodului, Mitropolitul Moldovei Pimen și regretatul Episcop al Argeșului.

Dintre alte cazuri să mai citez unul.

Intr'o scrisoare cu data de 10 Iunie 1909, trimisă mie de d. Theodorian la Berlin, d-sa printre multe altele îmi spune: „*Pela 25, noi plecăm la Nămăești; sper să primesc știri acolo dela d-ta, și să aflù că te-ai săturat de protestanți și te duci dela toamnă la Paris*“.

În răspuns, eu am comunicat între altele d-lui Theodorian, că Mitropolitul Athanasie a venit la Berlin, unde a vizitat *Domul*, biserica *Hedwig* (catolică), renumitul spital *Wirchow*, *Mausoleul*, *Muzeele*, etc., etc.; că odată cu Mitropolitul a venit la Berlin și nepotul I. P. S. Sale, d. dr. Mironescu, împreună cu d-na — d-rul aveà să facă câtva timp practică la spitalul *Charité* din Berlin, etc.

Eu scrieam acestea d-lui Theodorian la 16 Iunie 1909, iar toamna apărea în pamfletul papist *Biserica română*!), știrea că Mitropolitul Athanasie a fost în străinătate cu o doamnă!

După obiceiul iezuitic, insinuarea a fost apoi înflorită: că Mitropolitul a fost îmbrăcat civil, că a fost văzut — de cine n'au spus Iezuiții! — cu floare la butonieră și în sfârșit chiar doamna, la început anonimă, a primit apoi nume: O. V.!

Această intrigă și clevetire tenebroasă a făcut se înțe-

lege, impresie profundă. Nu se ştiă pe atunci decât de foarte puţini, că pamfletul *Biserica română* e organul clandestin al d-lui Theodorian, şeful propagandei papiste.

Când în August 1910, eu împreună cu d. Tomegea am vizitat pe d. Iorga şi i-am explicat, că Episcopul Gherasim al Romanului e unealta propagandiştilor catolici, şi că lupta ce se duce contra Mitropolitului se întemeiază pe calomnii infame, d-sa ne-a pus înainte, „ştirea“ de mai sus.

Am răspuns d-lui Iorga că „ştirea“ aceea e făurită de d-l Theodorian, că Mitropolitul a fost în străinătate îmbrăcat preoteşte, fiind văzut astfel şi de profesorul Pârvan, care pe atunci eră în Berlin; că doamna de care s'a vorbit a fost d-na d-r Mironescu şi lucrul s'ar putea dovedi şi cu d-l Alexandru Beldiman, Ministrul României la Berlin, căruia, în timpul vizitei ce d-sa a făcut Mitropolitului Athanasie la Hotel *Adlon* de pe *Unter den Linden*, i-a fost prezentat şi d. dr. Mironescu cu d-na!

Am relatat acestea ca martor ocular¹⁾.

Iată cum a exploatat d-l Theodorian un *singur* cuvânt dintr'o scrisoare a mea!

Prin Septemvrie 1910, d. Tomegea, într'o convorbire cu d. Theodorian, a protestat contra campaniei, pe care foile papiste o duceau împotriva Mitropolitului Athanasie, arătând că la baza campaniei nu sunt decât înscenări, răstălmăcirii şi calomnii, d. Theodorian i-a răspuns flegmatic: „*Stiu, dragă, dar asta e luptă!*“

Episcopul Gherasim, fost al Romanului, care a luat în spinarea sa toate calomniile făurite împotriva Mitropolitului Athanasie, a luat şi pe cea de sus şi a dus-o la Sinod. Când P. S. Sa vedeă apoi, că în faţa altarului se spulberă chiar cu proprii săi martori calomnie după calomnie, ziceă îngăimat: „*Presa a spus aceasta. Eu am cerut să se facă lumină şi nimic mai mult!*“. Peste noapte însă curajul „Romăscanului“ creşteă, căci banda neagră îl înarmă cu o nouă calomnie şi cu noi martori şi scandalul bisericesc se tot măreă!

¹⁾ Din Berlin Mitropolitul s'a dus la Aix-la-Chapelle, iar de aci la Paris, unde a fost împreună cu Părintele Scriban.

Uneltirile Părintelui Scriban ca om al d-lui Theodorian, șeful Propagandei papiste

a) *Pe lângă Mitropolitul Athanasie*

Cum am arătat, revista bisericească *Amvonul* din București, organul clerului român „Ajutorul“, în n-rul său 11—12, Anul XI, din Fevruarie 1909, a imputat d-lui Theodorian mai multe neregule bănești, din timpul când d-sa eră ortodox și funcționă ca epitrop al bisericei Sf. Nicolae Vlădica.

În loc de a se justifica, d. Theodorian, a însărcinat pe Arhimandritul Scriban, care de pe atunci eră omul său, să intervieve dânsul în favoarea sa, rugând pe Mitropolitul Athanasie să înlocuiască, drept pedeapsă, pe toți membrii comitetului redactor al *Amvonului* în frunte cu P. S. Arhiereul Calist.

Părintele Scriban s'a executat, trimițând, în aceeași lună din Baden-Baden, unde se află pe atunci, o scrisoare Mitropolitului Athanasie, din care am citat un fragment mai sus, după desbaterile oficiale ale Sf. Sinod din Iunie 1911.

Mitropolitul Athanasie însă n'a plecat urechea la uneltirile Părintelui Scriban.

În *Neamul românesc* din 13 Decemvrie 1911, pag. 2185, Părintele Scriban, încercând să se apere, îmi obiectează în mod viclean: „Ei bine, am dreptul să întreb: de unde știe d. Diculescu, că d. Teodorian mi-a scris cerând să-i ieu apărarea? Oare geneza scrisorii mele către Mitropolitul Athanasie nu se poate explica decât prin rugăciunea d-lui Theodorian? *Nu se poate admite*, că eu care cunoșteam demult pe d. Teodorian și de care aveam cea mai bună idee, m'am simțit spontan eu îndemnat să scriu Mitropolitului de d-sa? ...“

Trebue să fie cineva prea naiv, sau să nu cunoască deloc pe Părintele Scriban, ca să creadă această explicație trasă de păr. Acuzațiunile aduse d-lui Teodorian erau de natură bănească, și cine altul le putea spulberă decât tot d-sa. Tocmai de aci se vede clar, că Părintele Scriban a scris Mitropolitului Athanasie *din îndemnul d-lui Theodorian*, căci altfel ar fi trebuit să nu se grăbească a-l apăra cu vorbe goale, ci să aștepte, ca însuși d. Theodorian să-și dovedească nevinovăția sa.

Afară de aceasta trebue să se mai știe, că imediat ce au apărut acele acuzațiuni, d. Theodorian m'a rugat *pe mine* să

intervin la Mitropolit în favoarea sa spre a fi destituiți membrii din comitetul *Amvonului*. Eu am spus însă d-lui Theodorian, că nu pot să mă amestec în asemenea lucruri. Astfel, după ce am refuzat eu, d. Theodorian s'a adresat Părintelui Scriban, care s'a executat repede.

Dar să examinăm puțin cele scrise de Părintele Scriban: „Ați văzut desigur atacurile contra d-lui Theodorian. *Vă rog să nu le luați în serios, Înalt Prea Sfinte...*“

Cum se explică acest apel atât de interesat al Părintelui Scriban în favoarea șefului propagandei papiste?...

„pentru că d. Theodorian — zice mai departe Părintele Scriban — e o fire mult mai creștină decât cei cari îl atacă“.

De unde știă și știe Părintele Scriban, că avocatul M. Theodorian, care și-a renegat credința strămoșească, e o fire mult mai creștină decât Arhiepiscopul Calist, actualul Episcop de Argeș, și decât ceilalți preoți membri în comitetul de redacție al *amvonului*“?

La „*Neamul românesc*“

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Dintre personelor ortodoxe a căror înrolare în tabăra propagandiștilor catolici a bucurat mai mult pe d. Theodorian, au fost fără îndoială proin-episcopul Gherasim de Roman, pentru motivul, că într'însul d. Theodorian aveă unealtă sigură în Sinod, și arhimandritul Scriban, prin care — grație legăturilor de natură politică dintre acest călugăr și d. Iorga — propagandiștii catolici s'au putut servi de *Neamul românesc* exploatând autoritatea acestei foi în favoarea scandalului bisericesc provocat de ei.

Așă se explică de ce din Maiu 1909, când propagandiștii catolici au început campania lor împotriva Mitropolitului Athanasie, *niciun atac nedrept în chestia bisericească, nici o insinuare calomnioasă n'a apărut în „Neamul românesc“ fără să fi apărut prealabil în pamfletele papiste.*

Aceasta e fapt.

Canalul de scurgere a fost și este — cum am văzut — până astăzi arhimandritul Scriban.

Deși d. Iorga a declarat de atâtea ori, că are o profundă antipatie față de gruparea religioasă a d-lui Theodorian, eu

toate acestea șeful propagandiștilor catolici a putut strecură neîntrerupt uneltirile intrigile și insinuările sale în *Neamul românesc*, și ce e mai mult, chiar articole — pseudonime bineînțeles — de ale domniei-sale s'au bucurat, grație Părintelui Scriban, de ospitalitatea acelei foi.

„In intervalul dela 14 Octomvrie—20 Noemvrie 1909 — ziceam în *Scrisoarea deschisă* — s'au publicat în *Neamul românesc* mai multe articole pseudonime (I. Costăcheanu, Constantinescu, Un creștin) eșite din pana d-lui Theodorian. Câteva pasagii din unele sunt reproduceri după scrisorile trimise de Theodorian lui Diculescu la Berlin cu trei luni mai nainte. După apariția broșurei lui Diculescu „Propaganda papistă, etc.“ apărută la 21 Noemvrie 1909, Theodorian anonim a dispărut dela „*Neamul românesc*“ și s'a retras la alte foi (*Adevărul, Dimineața*). Vorbind cu profesorul Dobrescu asupra acestui lucru, d-sa ne-a declarat textual: Acele articole n'au putut pătrunde la *Neamul românesc* decât prin Părintele Scriban, care zilnic e în casa lui Theodorian“.

Cum a răspuns Arhimandritul Scriban la acestea?

Sfinția Sa spune în *Neamul românesc* dela 20 Decemvrie 1911, pag. 2228, că a cercetat articolele în chestiune și a văzut, că nu conțin în ele nici o idee catolică, și dacă d. Theodorian poate scrie și articole ortodoxe, *cu atât mai bine pentru d-sa*.

Arhimandritul uită însă un lucru: acele articole nu sunt de *doctrină*, ci articole de ațătare la *scandal* bisericesc! Iată de pildă cum amenință d. Theodorian, sub pseudonimul N. G. Constantinescu în *Neamul românesc* anul IV, No. 119 pag. 2020, pe episcopul Nifon al Dunărei de jos, în caz când acest Episcop nu s'ar unî cu cel de Roman, Gherasim, pentru mărirea scandalului: „Incontra episcopului Nifon (lupta) e foarte ușoară, și-l rugăm să nu ni dea ocazie a o începe. *O vom face negreșit însă, când îl vom vedea călcând pe alte căi...*“

Ce urmărește d. Theodorian prin provocarea și alimentarea scandalurilor bisericești o știe toată lumea acum, și dacă Arhimandritul Scriban se face a nu o ști, poate află acest lucru dela însuși d. Theodorian, care spunea în oficiosul propagandei din București *Vestitorul* dela 1 Decemvrie 1909, că scopul acestei procedări a lor, este, ca să se ajungă „*la concluzia*

că unirea cu Roma este singurul remediu pentru curmarea scandalurilor bisericesti cari nu se mai sfârșesc“.

Prin urmare amintitele articole ale d-lui Theodorian din *Neamul românesc* fiind atâtătoare la scandal bisericesc, deși nu sunt propriu zis articole catolice, sunt în tot cazul articole propagandiste și cel ce a mijlocit publicarea lor în *Neamul românesc* e un trădător al bisericii ortodoxe.

Totuși, dacă Părintele Scriban socoate, că nu e lucru grav publicarea unor articole propagandiste fără idei catolice de doctrină, atunci voi arăta aici, că d. Theodorian a strecurat în *Neamul românesc* nu numai articole propagandiste sau atâtătoare la scandal bisericesc, dar și idei de doctrină, contrare nu numai Dreptului canonic ortodox, dar și Dreptului canonic romano-catolic.

Iată un exemplu:

Dupăce în ziua de 12 Octomvrie 1909, Episcopul Gherasim a aruncat asupra Sinodului afurisenia, care, dupăcum am arătat în prima broșură, a fost plănuită în casa d-lui Theodorian, acesta a eșit imediat de după perdeă și a publicat în *Adevărul* dela 14 Octomvrie, același an, cunoscutul interviu intitulat „Rezolvarea crizei stă numai în unirea cu Biserica Romei“. In acel interviu, d. Theodorian căută să înșele publicul dezorientat în cele bisericesti, că situația e gravă de tot, că *arhieriei afurisiți* — toți membrii Sinodului — *au pierdut calitatea lor de arhieriei*, că ei *nu mai au nicio sfințenie* și ca atare *au pierdut dreptul de a servi* și că numai un sobor de alți 12 arhieriei i-ar putea scăpa de efectele afuriseniei; dar neavând de unde lua pe acești alți 12 arhieriei, n'ar mai fi decât o singură scăpare: să ne adresăm Scaunului Papal!

N'au trecut decât două zile dela publicarea acestui interviu, și ideile primejdioase din el (cele de ordin canonic) ale primejdiosului propagandist au fost proclamate și de *Neamul românesc* dela 16 Octomvrie (articolul de fond) astfel: „*Episcopii anatematisiți n'au dreptul de a mai sluji, ei au pierdut calitatea lor de episcopi. Slujba lor n'are niciun preț, nicio sfințenie nu încunjură persoana lor. In diecesele celor cari au rămas după plecarea răsbunătorului canoanelor (!) nu mai este biserica lui Dumnezeu...“.*

Cine altul decât Arhimandritul Scriban, candidatul de

Mitropolit al *Neamului românesc*, a putut amăgi pe d. Iorga, că ideile proclamate de primejdiosul propagandist catolic ar fi conforme canoanelor și rândurilor bisericești?

D. Iorga nu e canonist!

Urămrile acestor idei eșite din calculul iezuitic — scopul scuză mijloacele — al d-lui Theodorian, care le-a semănat întâi, și propagate apoi de *Neamul românesc* prin uneltirile Părintelui Scriban, ar fi fost incalculabil de triste pentru Biserica noastră în special și pentru ordinea socială în general, dacă Sf. Sinod și persoane cunoscătoare în ale Dreptului canonic, mai puțin pătimase și în măsură de a se pronunța n'ar fi arătat, că actul Episcopului Gherasim e un act nesocotit și de nul efect. Mi s'a spus de o persoană sus pusă, că învățatul Episcop rus Wladimir de Kronstadt, venit pe la sfârșitul lunei Noemvrie 1909 în București, pentru sfințirea bisericii ruse, la o întrebare a M. S. Regelui, a răspuns făcând această apreciere: „Actul Arhiereului Gherasim e o eroare gravă și fără pereche în istoria bisericească!“

Ca om al d-lui Theodorian la *Neamul românesc*, Arhimandritul Scriban a mijlocit deci să se propage prin acea foaie nu numai calomniile făurite în lagărul papist și îndreptate contra Mitropolitului Athanasie, nu numai ațâțări la scandal bisericesc, dar și idei cu totul antiortodoxe, menite a înșelă și dezorientă opinia publică!

Un articol îmbibat de vederi romano-catolice a semnat Părintele Scriban în *Neamul românesc literar*, n-rul 3 dela 1 Martie 1909, articol intitulat „Chestia reformei bisericești“ din Martie 1909. Atrăgându-i atențiunea asupra părților antiortodoxe din acel articol, Prea Cuv. Sa. a recunoscut că acele părți sunt scrise într'adevăr în spirit catolic. Citez din acel articol următoarele rânduri:

„Ierusalimul de sus nu există nicăiri în Biserica ortodoxă... (Numai la catolici Părinte Scribane!)

„Aceasta a fost Biserica bizantină, locaș decorativ, din care spiritul se stingeă. In asemenea atmosferă caracterele scad în mod fatal...

Moștenirea aceasta au căpătat-o toate Bisericile ortodoxe. Toate au caracterele steribilității ca un vițiu de naștere...

Aceasta e situația Bisericilor ortodoxe autocefale... Și

să mai aștepți activitate dela niște Biserici cari nu mai știu nici ele a cui Dumnezeu sunt?"

Nu e locul de a polemiză aici cu Părintele Scriban, dar trebuie să arăt, că orcine va citi amintitul articol nu-și va ascunde mirarea, că a putut fi semnat de Arhimandritul Scriban!

Priviri asupra tulburării bisericești. Rolul și caracterul Părintelui Scriban

Părintele Scriban insinuiază, că atitudinea sa în chestia bisericească ar fi fost dictată de „idealul vieței creștine“ pentru care luptă¹⁾.

E un neadevăr.

Prezența sa în tabăra propagandiștilor catolici se datorește exclusiv împrejurării, că Prea Cuvioșia Sa vedeă în d-l Theodorian pe omul, care e în stare să provoace turburări bisericești și să *facă vacanțe în Episcopat*. La început Arhimandritul a dus campanie contra diferitor Episcopi, și e de observat, că în anumite eparhii, Prea Cuvioșia Sa are mulți partizani preoți și chiar organizații de felul celor politice, apoi a dus prin *Neamul românesc* campanie contra Mitropolitului Moldovei și tocmai la urmă s'a raliat la campania d-lui Theodorian, contra Mitropolitului Athanasie. Potrivit acestor campanii a evoluat și dorul Arhimandritului Scriban de a parveni: întâi Episcop, apoi Mitropolit la Moldova, și în sfârșit chiar Mitropolit Primat.

Pentru a-și ajunge scopul, Arhimandritul a făcut toate jertfele posibile: a intrigat, a calomniat, a clevetit, a publicat pamflete, a uneltit în cercurile politice, și-a făcut reclamă etc. etc.

Dorul de a parveni cu orice preț al Părintelui Scriban și-l desvăluște singur într'o scrisoare adresată fostului Episcop de Râmnic Athanasie, datată din Strassburg, 5/18 Februar 1909. Citez din acea scrisoare următoarele rânduri:

„Intr'adevăr se zice ca să ajungă adevăratele valori și capacități la cârma Bisericii. Eu nu pretind nimica. Schim-

¹⁾ *Neamul românesc* din 27 Noemvrie 1911, pag. 2050.

barea plănuită (a legii) natural că aprindea multora speranțele de a trece direct din preoție la episcopie. Pentru unii ca aceștia eu deveneam un candidat periculos, care trebuie înlăturat. Cum nu se poate lăuda niciunul cu vreun merit mai mare, cu care ar întuneca pe ceilalți, au menținut chichița vârstei și a rămas astfel tot vârsta de 40 de ani pentru episcopat, cu care, desigur, eu eram înlăturat.

Eu nu pretind, Prea Sfinte. Dar dacă e vorba să se deschidă altora drumul direct la episcopie, cer ca eu să nu am mai puține drepturi decât ei...

Deci, deoarece d. Haret a trebuit să consulte teologi la facerea legii, eu bănuiesc, că aceștia au făcut ce au făcut, ca să mă înlăture pe mine și să rămâne ei singuri la candidaturi...

Eu se poate să năpăstuesc legându-mă de teologii cari ar avea interes să mă înlăture, dar așa cred. Eu pretind că vârsta nu e merit... Slavă Domnului, ce poate face unul din ei, cred că pot face și eu.

În „Vestitorul“ văd că vârsta de 40 de ani ar fi prescrisă de canoane. Asta e o minciună sfruntată, și cred că a ajuns acolo tot prin influența teologilor, cari ar avea interes să mă înlăture...

Deci, Prea Sfinte, dacă aveți ocaziune a vorbi cu d. Haret și e indus în eroare de vreun interesat, Vă rog, spuneți-i cum stă lucrul. Spuneți-i, că atâta drept cât altul am și eu, dacă se modifică ceva...“

În aceste rânduri se vede toată mentalitatea Părintelui Scriban: Să se modifice o lege bisericească de interes general, dar numai în sensul de a se garantă Sfinției Sale un anumit folos personal!

Iată acum ce ne spune și d-l Tomegea cu privire la mișcarea Arhimandritului Scriban în timpul turburărilor bisericești :

„Legăturile Arhimandritului Scriban cu d. Theodorian, șeful propagandei papiste și conducătorul coalițiunii tuturor agenților turburători ai Bisericii noastre, sunt bine cunoscute. La un moment dat, d-l Theodorian ajunsese să dicteze prin intermediul Părintelui Scriban atât la Seminarul Central cât și la Internatul teologic, unde acțiunea Sfinției Sale s'a întâlnit cu aceea a d-lui Chiricescu.

Pe când d. Iorga propagă prin scris și prin graiu, că „sunt rătașiți toți aceia, care urmează orientarea dată de avocatul Theodorian, Părintele Scriban colaboră sistematic la toate pamfletele papiste și cât îi stă prin putință se sileă pretutindeni să facă atmosferă bună d-lui Theodorian, ca să aibă trecere acțiunea sa în cercurile tinerilor teologi. Orcui, îi eșea în cale, Arhimandritul îi spunea, că d. Theodorian — șeful propagandei catolice — „vrea bine Bisericii noastre, d-sa e o fire mult mai creștină decât preoții noștri, și oameni ca dânsul numai în străinătate poți găsi“. Cum se știe, aceste idei au fost propagate de Arhimandritul Scriban nu numai prin grai dar și prin scris. Ecoul acțiunii Părintelui Scriban de a face atmosferă bună d-lui Theodorian, l'am constatat apoi în discuțiunile ce am avut cu unii dintre colegii mei, tovarăși de interese cu Arhimandritul, cari îmi spuneau: „Chiar dacă ar fi o propagandă catolică, ea are intenții bune pentru Biserica noastră, căci luptă ca să aducă pe Scriban Mitropolit Primat“. De aici se vede cum a amăgit abilul d. Theodorian pe Arhimandritul nostru și cu ce preț l'a înrolat în tabăra sa. Așa se explică de ce acțiunea Părintelui Scriban s'a mișcat și se mișcă până astăzi numai în vederile d-lui Theodorian.

Ca să mascheze adevărul și ca lumea neștiutoare să dea crezământ tuturor calomniilor și înscenărilor făurite în tabăra d-lui Theodorian și îndreptate contra Mitropolitului Athanasie, Arhimandritul Scriban, cum am spus, făcea propagandă recomandând pretutindeni intențiunile „bune“ ale d-lui Theodorian; zicând că d-sa „e o fire mult mai creștină decât preoții noștri, vrea binele Bisericii noastre... etc.“.

Cum ține, însă, d-l Theodorian la Biserica noastră asta o știe orce om sincer și conștient de interesele Bisericii noastre.

Arhimandritul Scriban are inconștiența de a insinua astăzi — „N. R.“ dela 13 Decemvrie a. c., pag., 2179 — că relațiunile sale cu acest domn Theodorian ar fi cam aceleași cu relațiunile ce le-a avut Arhiepiscopul Filaret Scriban cu generalul din armata rusească Alexandru Șturza. Judece. acum, și lumea această mentalitate.

Temându-se, totuși, că nu va prinde acest truc, Arhimandritul crede, că justifică uneltirile sale, afirmând că și

alte persoane au fost în legătură cu propagandistul Theodorian; însă orbit de patimă citează tocmai pe aceia, cari au dus luptă fățișă în contra uneltirilor propagandei.

Nu mai puțin serioase sunt și mijloacele întrebuintate de Părintele Arhimandrit spre a se insinua ca om de seamă. E destul să amintesc în treacăt următoarea manoperă a sa:

Lăsând la o parte ceea ce el a scris sub masca anonimatului în pamfletele papiste, în *Liga antisemită în Gazeta Botoșanilor*, să ne oprim numai la ce a scris în *Neamul românesc*, căci aici e mai controlabil.

La intervale anumite, cititorii *Neamului românesc* au putut vedea urmând unul după altul două-trei articole intitulate „*Din păcatele clerului nostru*“. După câteva numere apoi se vedea publicat un articol intitulat: „*Semne bune în clerul nostru... Părintele Scriban, fruntașul între fruntași...*“. Trecea câtvă timp și iar începea seria: „*Starea de decădere a clerului nostru*“. După două-trei n-re apoi, cititorul, disperat de soarta clerului se mai mângâia văzând articolul: „*Semne bune în clerul nostru... Părintele Scriban, nădejdea de mai bine a Bisericii noastre*“. Și apoi urmează tot mai departe aceeași manoperă, care în toamna aceasta a atins punctul culminant.

Astăvară, în luna August, un ziar din Capitală înregistrase svonul că la Scaunul vacant de Mitropolit Primat se va realege tot I. P. S. Athanasie.

Imediat Părintele Scriban sub pseudonimul „Un preot“ scrie un articol în *Neamul românesc* dela 19 August 1911 — articol îndreptat contra fostului Mitropolit ¹⁾.

Nu mult după aceia apare tot pseudonim în *Neamul românesc* un articol, în care se afirmă, că singurul care trebuie ales Mitropolit Primat e Părintele Scriban. Articolul e reprodus de *Tribuna* din Transilvania, de unde e luat din nou și publicat iarăși în *Neamul românesc*, așa că mulți credeau că au înaintea alt articol!

Mai târziu începe să se vorbească de candidatura Mitro-

¹⁾ Un amic al Arhim. Scriban, din lipsă de tact, mărturisește în *Neamul românesc* dela 9 Decembrie 1911, pag. 2154, că anonimul autor al aceluia articol e Păr. Scriban.

politului Moldovei, apoi de a Episcopului de Huși, etc., când deodată cititorilor *Neamului românesc* dela 20 Ianuarie 1912, le cade sub ochi articolul anonim „*Mitropolit bun și tânăr, ori bătrân și rău?*“

Felul de a judecă al Părintelui Scriban l-am putut constată de altfel chiar dela prima întâlnire a mea cu dânsul.

Eră prin Aprilie 1909.

Vorbind amândoi despre unele lucruri bisericești, Prea Cuvioșia Sa nu-și putea ascunde mirarea, cum Mitropolitul Athanasie și-a ales de vicar pe Arhimandritul Theodosie, care „nu s'a manifestat și cu care I. P. S. Sa n'a stat în legătură“, Părintele Scriban ignoră cu totul meritele Prea Sfințitului Theodosie, se miră numai cum s'a trecut peste dânsul „care a avut legături vechi cu Mitropolitul“, etc. Eu mi-am dat părerea că s'a avut în vedere meritul, întrucât se știe, că dela Mitropolitul Grigore al IV-lea niciun prelat român nu s'a ostenit mai mult și mai cu succes spre a îmbogăți literatura bisericească română cu opere clasice de ale Sfinților Părinți, ca Prea Sfințitul Theodosie. Dar Părintele Scriban nu se lăsă convins și spunea despre alegerea Prea Sfințitului Theodosie că e „un punct de întrebare“.

În ajunul alegerilor de Episcopi s'a publicat contra Prea Sfințitului Theodosie un pamflet intitulat *Un tip de arhieru netrebnic*, care a fost trimis tuturor deputaților și senatorilor. Deși în el se zăresc între altele ideile de mai sus, totuși nu voi susține, că asemenea pamflet a putut eși din pana Părintelui Scriban, dar voiu aminti Prea Cuvioșiei Sale, că nu sunt meritoși clericii cari bat toba făcându-și reclamă zilnic și pe cari îi pomenesc toate gazetele, ci numai aceia cari se ostenesc în tăcere, sârguindu-se fiecare în domeniul lui să pue piatră peste piatră la edificiul idealului creștin, care e menirea adevăraților următori ai lui Christos. Astfel de clerici sunt sarea pământului. O Biserică care nu are asemenea preoți e pe o cale rea. Intocmai ca o pădure care nu are rădăcini, care a crescut toată în frunze și ramuri, care în curând are să se usuce și să nu mai fie pădure.

Alt exemplu de judecată a Părintelui Scriban:

În articolul „*Peripețiile apariției unei reviste bisericești*“

din *Neamul românesc* dela 19 August 1911, între altele eu și d. Tomegea suntem calomniati în mod trivial de Arhimandritul Scriban pitit sub pseudonimul „Un preot“¹⁾.

Ca răspuns la acel articol, eu am trimes d-lui Iorga o scurtă întâmpinare, arătând cu dovezi, că toate afirmațiunile cucernicului Anonim sunt sfruntate neadevăruri. Am rugat totdeodată pe d. Iorga să ceară Anonimului să-și dea numele în caz de continuă... D. Iorga n'a voit să publice întâmpinarea, dar se vede că a pus în cunoștință pe Părintele Scriban, care mai târziu, cu altă ocazie, în *Neamul românesc* dela 27 Noemvrie 1911, pag. 2065, zice într'un articol: „*Dar afară de asta, mi se pare o lipsă de rușine și imoralitate să pretinzi d-lui Iorga să trădeze secretele redacției*“. — Se înșală Părintele Arhimandrit, căci, la dreptul vorbind, tocmai aceasta concepție a Sfinției Sale, de a cere directorului unei reviste să ascundă pe calomniatorii dovedii, e imorală și lipsită de rușine. Menirea presei nu e de a înșală cu minciuni lumea care o plătește și o susține, ci de a o lumina spuiind adevărul și numai adevărul. Cluj / Central University Library Cluj

Dealtmintagele fondul sufletesc al Părintelui Scriban se vede clar în amintitul articol „Peripețiile apariției unei reviste bisericesti“.

Intr'însul Arhimandritul Scriban încearcă să se justifice de ce a părăsit pe Mitropolitul Athanasie și a trecut în tabăra condusă de d. Theodorian.

Sfinția Sa aduce trei motive și anume:

Primul motiv e insinuarea că Mitropolitul Athanasie nu aprecia știința — insinuație pe care Prea Cuvioșia Sa încearcă s'o dovedească cu faptul, că „o revistă cu un caracter științific ca a Prea Sfințitului S. n'a putut apărea în timpul păstoriei fostului Mitropolit“. Părintele Scriban afirmă, că acea revistă „cu un caracter științific“ trebuia să apară din 1910, dar că apariția ei fost împiedicată de Mitropolitul Athanasie, care a refuzat a da Arhiereului Sofronie „binecuvântarea de a scoate o asemenea revistă“, care a apărut apoi sub

¹⁾ La o provocare a mea, un amic al Arhimandritului Scriban a declarat tot în *Neamul românesc* dela 9 Dec. 1911 că numitul articol e al Părintelui Scriban.

titlul de „Pagini teologice“ în Iulie 1911, imediat după demisia Mitropolitului.

În *Scrisoarea deschisă*, am citat o pagină din acea revistă, pentru ca cititorii să poată constata sinceritatea și măsura moralității Părintelui Scriban, care a atacat pe fostul Mitropolit Athanasie, că n'a lăsat să vadă lumina rânduri ca acestea (pag. 1):

„Ținta noastră? Ea e arătată chiar prin titlul ce poartă buletinul nostru: „Pagini teologice“. Acest cuvânt care reamintește aducerei aminte, suvenirul, că: să nu lași pe nimeni fără răspuns, noi voim a răspunde tuturor obiecțiunilor cari vin asupra și împotriva religiei ortodoxe; a lămurii obiecțiunile inamovibile care durează de veacuri, cari parcă s'ar stinge câte odată, dar cari renasc totdeauna din cenușa lor și cari neîncetat trebuie să înceapă să lovească; a deslegării obiecțiunile *momentane*, cari nasc dintr'un incident oarecare, dintr'o întâmplare, dintr'un episod al vieții și cari se sting îndată, după ce au produs răul pentru care s'a făcut, a lumina obiecțiunile născute în popor și în mod particular în sânul și pentru povăța poporului; a răspunde obiecțiunilor cu o oarecare aluzie mai științifică, luându-le nu așa în mod precis, cum se nasc în spiritul savanților, dar în felul cum le înțelege poporul și le repetă după ce el le-a auzit de la cei învățați în jurnale și publicațiuni întrebuințate azi; vulgarizându-se obiecțiunea științifică trebuie vulgarizat și răspunsul, toate celelalte lăsându-le tot științifice“.

N'am schimbat nimic; am păstrat atât punctuația cât și ortografia. Să se citească cu atenție!

Lectorul inteligent și de bună credință va înțelege acum de ce Mitropolitul Athanasie a refuzat să dea binecuvântarea și aprobarea sa amintitei reviste. Va înțelege deasemenea și intenția necurată a Părintelui Scriban de a bârfi pe Mitro-

1) Către sfârșitul procesului sinodal, P. S. Valerian, că cel mai bătrân Arhiereu și membru al Sinodului, a fost rugat de I. P. S. Mitropolitul Moldovei Pimen și mai ales de d. Ministru Arion, să-și dea părerea, motivată în scris, asupra sentinței ce avea să se pronunțe. În ședința intimă dela 22 Iunie, P. S. Valerian, a dat citire opiniunii sale scrise, conchizând la achitarea Mitropolitului Athanasie și la depunerea Episcopului Gherasim. Pronunțarea sentinței s'a dat în sensul acesta: Vineri 24 Iunie, 1911.

polit, înșelând cu simple afirmațiuni lumea, care, de obicei, nu are timp să controleze ea însăși faptele!

Al doilea și al treilea motiv învocat de Părintele Scriban, spre a-și îndreptăți atitudinea sa, e insinuarea și mai curioasă, că Mitropolitul Athanasie n'ar fi fost *nici bun părinte duhovnicesc, nici bun administrator de eparhie*.

În *scrisoarea deschisă* am opus acestei afirmațiuni îndrăznețe mărturisirea venerabilului Arhiepiscop Valerian, fratele marelui Episcop Melchisedec, făcută în ședința Sf. Sinod din 22 Iunie trecut:

„*Subscrisul, în timp de 61 de ani de când sunt în cler și de când sunt Arhiepiscop 31 de ani, am avut ocazie a vedea și a observa 5 schimbări la Scaunul Sfintei Mitropolii de aici.*

„*N'am cuvinte de defăimare pentru niciunul din Mitropoliți ce s'au succedat; dar între cei mai meritoși aș putea pune pe Mitropolitul Athanasie pentru calitățile sale alese ca bun părinte duhovnicesc, învățător, și predicator ecleziastic în gradul cel mai recomandabil și administrator înțelept și desinteresat al eparhiei.* | University Library Cluj

„*O zic aceasta cu conștiința curată și convinsă, ca unul ce am asistat la multe din vizitele sale canonice, și am auzit din toate părțile, că Mitropolit ca acesta și adevărat păstor duhovnicesc nu s'a văzut până acum.*

„*Cuvântările sale frumoase, maestratea prezintărilor sale în adunările publice m'au entuziasmat de multe ori și am mulțumit lui Dumnezeu, că m'a învrednicit să văd și eu un Mitropolit împodobit de toate calitățile, cerute unui adevărat păstor de suflete omenești...*“

Aceasta e părerea dezinteresată, făcută „cu conștiința curată și convinsă“ într'o ședință a Sinodului de cel mai bătrân Arhiepiscop al Țării, care a servit Bisericii 61 de ani!

Aceeaș părere a fost exprimată de toți oamenii distinși, ba chiar de către înșiși inimicii mai de elită ai Mitropolitului.

Citind rândurile de mai sus, Părintele Scriban, dându-și seama de ce a făcut, a roșit și a avut chiar un moment de reculegere, când a răspuns acestea¹⁾:

„D-l D. crede că trebuie să aducă mărturia Preasfinți-

¹⁾ *Neamul românesc* din 20 Decembrie 1911, pag. 2231.

tului Arhiereu Valerian Râmniceanu pentru a dovedi ce om de seamă erà Mitropolitul Athanasie.

„Eu voi spune d-lui Diclescu că mă poate aduce și pe mine drept mărturie, căci și eu voi zice ca P. S. Sa, că Mitropolitul Athanasie a fost superior multor Mitropoliți“.

Dar Părintele Scriban revine imediat, spunând că asta nu e totul, deoarece valoarea cuivă s'ar stabili nu în comparație cu persoanele din aceeași categorie, ci cu principiile moralei creștine adică cu idealul creștin.

Se înșală Prea Cuviosul Arhimandrit. Criteriul fixat de Sfinția Sa e fals, nu e drept și nu s'aplică niciodată. Totul e relativ. Apoi nicăiri în literatura bisericească nu se găsește vreun sfânt, care să fie comparat cu Mântuitorul, întruparea idealului creștin.

Dar ca să găsească cu orice preț scăderi Mitropolitului, Arhimandritul Scriban citează două cazuri, unul mai ridicol decât altul. Citez pe unul:

„Supt Mitropolitul Athanasie — afirmă Părintele Scriban — continuă în unele privințe obiceiurile din timpul Mitropolitului Iosif. Așa, de exemplu, se spune că d. Cornoiu se purtă ca un despot și răcneà la preoți. Ei bine, *eu am auzit răcnind la preoți și pe directorul Cancelariei din timpul Mitropolitului Athanasie*, lucru care pe mine m'a uimit. Să mai vorbesc, d-le Diclescu?“¹⁾.

Las acestea fără comentari!

Să analizăm puțin modul cum își mai justifică Păr. Scriban atitudinea sa vinovată din timpul turburării bisericești:

În articolul amintit din *Neamul românesc* dela 19 August, 1911, Păr. Scriban invocă trei motive în favoarea atitudinii sale: *a)* că Mitropolitul erà contra științei; *b)* că nu erà bun administrator al eparhiei și *c)* nu erà nici bun părinte duhovnicesc.

Aceste pretinse motive, cum văzurăm, au fost spulberate prin *Scrisoarea deschisă*, arătându-se cu dovezi, că afirmațiunile Arhimandritului Scriban sunt sfruntate neadevăruri.

Părintele Scriban a înțeles acest lucru; de aceea după trei

¹⁾ *Neamul românesc* dela 23 Decembrie 1911, pag. 2248.

luni de frământare, îl vedem invocând *alte* motive, părăsind *cu totul* pe cele dintâi, căci iată ce zice în *Neamul românesc* dela 20 Dec. 1911, pag. 2222:

Două chestii au fost care, așa zicând, mi-au luat orice chip de a interveni în favoarea Mitropolitului Athanasie: chestia morală și cea sinodală“.

De aci se vede că Părintele Scriban recunoaște, prin tangentă, singur, că întâia oară a mințit. Vom vedea însă că Prea Cuvioșia Sa nici a doua oară nu spune adevărul.

Nu faptul că Arhimandritul Scriban n'a intervenit în favoarea Mitropolitului Athanasie constituie o vină, ci numai că Prea Cuv. Sa a luptat contra Mitropolitului, sub conducerea d-lui Theodorian, șeful propagandiștilor catolici, alături de fostul Episcop de Roman, de d-nii Chiricescu, Gomoiu, Cernăianu, etc., etc.

Să vii acum la acele două motive:

Asupra canonicității legii sinodale s'a vorbit destul, amintesc numai că e un neadevăr patent susținerea că Episcopul Gherasim a fost „sincerul apărător al canoanelor“. Lupta sa contra Mitropolitului Athanasie e mai veche decât legea Consistorului superior, pe care lege banda neagră a știut s'o prefacă într'un cal de bătae. În ziua de 30 Decembrie 1907, din palatul Episcopiei de Roman, porneà dela intimul Prea Sfințitului Gherasim, Chifu-Cioroianu, o scrisoare în care citim: „...m'am gândit că eu fiind un băet sărac, am nevoie de ajutor, de aceia v'aș rugă să-mi trimiteți vreo 500 lei, ca să dau pentru todeauna uitărei faptul despre care vă vorbesc... Roman, 20 Dec. 1907“.

Deci încă din 1907, în casa fostului Episcop Gherasim Safirin, se unelteà un *fapt* împotriva Episcopului Athanasie, devenit pe urmă Mitropolit Primat, și în timp ce se unelteà faptul, intimul lui Gherasim încercà și un șantaj contra Episcopului Athanasie!

Episcopul Gherasim a putut înșelà o bună parte din lumea laică, cum se face c'a înșelat și pe Păr. Scriban?

Al doilea motiv invocat de Arhimandritul Scriban e „chestia moralității, căci în afacerea aceasta — zice Prea Cuvioșia Sa — începuse a se vorbi de istorii cu femei de care atunci auzeam“.

Aici Părintele Scriban face pe naivul și dă dovadă de cel mai urât viclesug iezuitic.

Dacă Prea Cuv. Sa atunci auzeă *întâi* de „istorii cu femei“, apoi n'a avut de unde le auzi decât din pamfletele papiste *Vestitorul* și *Biserica română*, va să zică din tabăra altei confesiuni.

Când a fost însă luptă confesională și nu s'a vorbit de „istorii cu femei?“

În timpul conflictului bisericesc toți oamenii d-lui Theodorian, șeful propagandei catolice, precum Cernăianu, Gombiu, Chiricescu, Safirin, Scriban, Vasilescu, Tudorică Ionescu, etc., cu „istorii de femei“ se năpustiseră asupra Mitropolitului Athanasie. Unul pretindea că a văzut el cu ochii lui, altul răstălmăceă o scrisoare, spuiind că știe și alte lucruri interesante, altul că a auzit într'o berărie, altul că i-a spus un om mort, altul se întemeiă pe ceilalți, etc., și cu toții pretindeau că ei nu fac altceva decât lupta pentru idealul vieții creștine!

Istoria bisericească e plină de asemenea lupte.

În veacul al IV-lea — ca să citez un caz mai tipic — Arienii prigoneau pe Athanasie al Alexandriei, căpetenia partidei ortodoxe tot cu „istorii cu femei“. Ba, la Sinodul din Tir (335), l-au mai acuzat și de omor, aducând la Sinod, drept dovadă, chiar o mână de om mort!

Va să zică și pe atunci existau Vasilești, Cernăeni, Safirini, etc., cari se laudau că luptă pentru idealul vieții creștine.

Athanasie, prigonitul de atunci, care, ca și prigonitul de azi, a fost nevoit să iea de mai multe ori drumul pribegiei, a rămas în memoria Bisericii și a Istoriei un erou al credinței ortodoxe și cel mai mare Părinte Bisericesc. Unde sunt însă Vasileștii, Safirinii, Scribăneștii, Chiriceștii și Tudorică Ioneștii veacului al IV-lea?

Părintele Scriban pretinde, că în privința Mitropolitului Athanasie abia în timpul conflictului bisericesc a văzut scriindu-se de „istorii cu femei“. E un neadevăr! Prea Cuviosia Sa a constatat asemenea insinuări încă din 1905, când au apărut contra I. P. Sfințitului Athanasie două pamflete anonime *Omagiu unui înalt prelat și Zacherlinga*. Atunci Părintele Scriban a detestat acele pamflete — atribuite d-lui Chiricescu

— și la 28 Decembrie a trimes I. P. Sfințitului Athanasie, pe atunci Episcop de Râmnic, o frumoasă scrisoare, din care extrag următoarele:

„Vă doresc, Prea Sfinte, ca timpul ce vine să dreagă unele amărăciuni, să impue tuturor ca evidență orbitoare demnitatea și conștiința cu care stați la datorie, și precum se stinge fumul să se stingă cei ce...

Căci am văzut pescuitori în ape turburi, și nădăjditori în vremuri fără legi, care se încruntau și fugeau ca de un vis urât la spectrul Prea Sfinției Voastre. Cauza? Din cauză că cu Prea Sfinția Voastră n'ar putea pescui, nici așa creă situațiuni nemeritate.

Ei bine, doresc ca în timpul ce vine până și pe aceștia să-i cucerească atmosfera de acțiune și datorie, care iradiază împrejurul Prea Sfinției Voastre.

Tot ce e cinste, lucru și progres, e cu Prea Sfinția Voastră. Fie ca aceste puternice elemente sufletești să cuprindă pe toți, pentru a înțelege cu un moment mai iute unde e șeful lor natural.

Fie ca acest nou an să însemne numai motive de mulțumire pentru Prea Sfinția Voastră, întărindu-Vă brațul și ascuțindu-Vă cuvântul pentru a impune în toate, vederile înalte ale Prea Sfinției Voastre.

Asta e și ceace poate aduce furtuna fericitelor emoțiuni în inimile tinere, care fără rezervă și le oferă Acelui ce le-a câștigat prin lupta cea bună și neîncetată pentru Domnul. Primiți-le Prea Sfinte, ca dar de iubire și devotament de la cei ce mișcați Vă spun: „Grăitu-mi-au mie bârfeli călcătorii de lege, ci nu sunt ca legea Ta Doamne (respectiv Stăpâne) !“

Pe atunci Părintele Scriban avea un suflet mai idealist, mai liber de preocupări egoiste, înțelegea mai bine unde e dreptatea, și a scris contra d-lor Chiricescu și Saffirin, etc., până în Maiu 1909, când d. Theodorian, șeful propagandei papiste a pus mâna pe Prea Cuvioșia Sa.

In *Neamul românesc* dela 23 Decembrie 1911 pag. 2250, Părintele Scriban aduce vorba de caracter, în care — zice

cu emfază Prea Cuvioșia Sa — „intră ideea de statornicie“. Unde este însă caracterul Sfinției Sale?

Până în Maiu 1909, Părintele Scriban a fost alături de Mitropolitul Athanasie. Atunci l'a părăsit, deoarece „începuse a se vorbi de istorii cu femei“. Că acesta e un pretext viclean, văzurăm mai sus.

Ce-a făcut însă în tabăra d-lui Theodorian unde a trecut, alături de aceia pe care puțin mai înainte îi atacase (anonim)?

La început, Părintele Scriban s'a arătat cel mai devotat om al d-lui Theodorian: A colaborat regulat la toate pamfletele papiste, a susținut cu bani pe unele, transcria cu mașina Yost articole de ale d-lui Theodorian și astfel *le ducea* la *Neamul românesc*, luă parte la toate conciliabulele din Bulevardul Maria 54, ba adesea după ce luă masa la Mitropolit se abăteà pela d. Theodorian căruia îi aducea vești, dacă Mitropolitul e îngrijat ori nu, ajută cu mici sume pe unii sateliți. ai d-lui Theodorian, astfel amintesc cazul dela 4 Februarie 1910, când Arhimandritul a dat lui Gomoiu¹⁾ în casa d-lui Theodorian suma de 100 de lei²⁾, etc., etc.

Intr'un cuvânt Părintele Scriban a desfășurat o activitate febrilă pentru izbânda cauzei sfinte a Bandei negre: distrugeră Mitropolitului Athanasie.

În Iunie 1911 începe procesul sinodal și Banda neagră pune pe Arhimandritul Scriban pe lista martorilor contra Mitropolitului Athanasie. Furtuna deslănțuită contra Mitropolitului erà mare. Aproape toată presa românească tună și fulgeră: Arhimandritul erà vesel.

Ascultarea martorilor însă a mai risipit din iluziile Părintelui Scriban. Martorul Tudorică Ionescu a retractat sub jurământ calomniile ce debitase înainte contra Mitropolitului Athanasie. D. dr. Cornoiu a declarat tot sub jurământ că nu știe nimic rău cu privire la viața Mitropolitului, iar relativ la acuzația de plagiat, d-sa, ca fost director de Mitropolie, a spus un fapt necunoscut până atunci, anume că toate cărțile pastorale, inclusiv cea din 1886, publicate de regretatul

1) Gomoiu iscălea articolele lui Theodorian în pamfletul *Biserica română*.

2) Cp. și memoriile propagandiștilor din *Patru ani de luptă*, No. IV, pag. 11.

Mitropolit Iosif Gheorghian au fost scrise de I. P. S. Athanasie, la început (1886) preot, apoi Episcop și la urmă Mitropolit Primat etc. etc. Lucrurile acestea au îngrijat pe Părintele Scriban, care a fost coprins de frică, a bătut în retrăgere, s'a ascuns și sub un pretext oarecare n'a vrut să jure.

Ca să mai micșoreze mânia „tovarășilor“ revoltați de această lașitate a vizitat pe Episcopul Gherasim, căruia i-a cerut seuze invocând diferite pretexte.

Unde e caracterul Părintelui Scriban?

Propaganda papistă și turburările bisericesti

În timpul de față, Iezuiții sunt răspândiți în toată lumea și mai ales în Orientul ortodox, unde lucrează cu o activitate febrilă spre a converti popoarele ortodoxe la catolicismul papist. Ținta lor e distrugerea credinței ortodoxe, pe care ei o cred primejdioasă pentru papism, ca una ce, coprinzând în sine toate principiile cele mari evangelice și creștinești, favorizează libertatea cugetării și luptă contra despotismului spiritual ridicat în dogmă la papistași. Library Cluj

Pentru atingerea scopului lor, Iezuiții profită de toate împrejurările politice, sociale și culturale ale popoarelor ortodoxe și le exploatează în folosul ideii papiste cu un fanatism și viclesug fără seamăn în istoria omenirii și proprii numai iezuitismului.

Prin intrigile și faptele lor satanice, ei profanează prea sfântul nume al lui Iisus, Mântuitorul lumii, în al cărui nume pretind ei că lucrează și cu al cărui nume se numesc: *Iezuit*¹⁾.

De fapt, ei nu au alt scop decât a ajunge la domnia lumii prin autoritatea Papei, care îi ține și îi apără ca pe cele mai necesare organe ale sale.

Lupta Iezuiților încontra Bisericii române e veche, dar, — cum am arătat în amintitele mele broșuri, — această luptă, din primăvara anului 1908, a luat o întorsătură nouă prin con-

¹⁾ Cp. Critica inedită îndreptată de Episcopul Melchisedec contra scrierei *La papauté et les églises d'Orient* de Jezuitul Don José Riojos. Liège, 1883. Manuscriptul „criticei“ lui Melchisedec se află în arhiva Fundațiunei M de Roman.

vertirea la catolicism a unui avocat din București, d. Mariu Theodorian, care a devenit apoi, grație priceperii, abilității și legăturilor sociale, ca nepot de soră al defunctului Eugeniu Carada, agentul cel mai însemnat al propagandei papiste dela noi.

Dela convertirea d-lui Th. scandalurile în biserica noastră se țin lanț.

Chiar în momentul convertirii sale, d. T., profitând de slăbiciunea administrației Mitropolitului de atunci Iosif Gheorghian, s'a amestecat în afacerile mănăstirii de maici Nă-măești de lângă Câmpulung, unde d-sa are o vilă. Amestecul acesta a avut de rezultat ademenirea a trei călugărițe, cari la îndemnurile d-lui Theodorian au părăsit mănăstirea și au fost repede convertite la catolicism.

În toamna aceluiași an, d. Th., a scos foaia de propagandă *Vestitorul* cu deviza „O turmă și un păstor”¹⁾ — Papa dela Roma —, foaie care din Septemvrie 1910 a devenit organ clandestin de propagandă catolică, primind numele de „România creștină”. După împrejurări, d. Theodorian a mai scos din când în când și alte foi lăturalnice, precum *Biserica română*, *Vieța bisericească*, *Apărarea ortodoxiei (?)*, atrăgând astfel în jurul său o mulțime de teologi tineri, unii fără experiență, cari au ajutat în mod inconștient pe primejdiosul propagandist la provocarea și întetirea scandalurilor bisericesti.

Dela început d. Theodorian s'a arătat un agent foarte abil de propagandă. Astfel a intrat repede în legături cu unii licențiați în teologie și cu majoritatea studenților teologi dela Internatul „Radu-Vodă”, pe cari îi invită acasă la dânsul, unde se țineau un fel de șezători, la cari luă parte din când în când și principele Vladimir Ghica, deasemenea propagandist catolic și doctor în teologie dela Roma. Pe unii din acei tineri teologi d. Theodorian i-a dus chiar la palatul Arhiepiscopiei catolice din București și i-a prezentat Monseniorului Netzhhammer.

D. Theodorian lăsă să se înțeleagă adesea, că toate acestea nu sunt altceva decât dovezi de considerație . . .

După apariția broșurei mele *Propaganda papistă și în-*

1) Cp. n-rul din 16 Octomvrie 1909.

tâmplările bisericesti, unii din preoții tineri, pe atunci studenți, mi-au spus: „Acum înțelegem noi de ce d. Theodorian ne invită des la dânsul și de ce ne-a prezintat odată și Monseniorului Netzhammer!“

Organul de propagandă *Vestitorul* cât și celelalte foi lăturale au dus la început campanie încontra întregului cler ortodox român spre a-l compromite în fața binecredincioșilor creștini, dar mai târziu văzând, că asemenea procedare nu duce la rezultatul dorit, d. Theodorian a schimbat tactica și a început să atace pe câte mai puțini, dar din ce în ce mai violent spre a produce revoltă și turburări bisericesti.

Spre a discredită cât mai mult clerul ortodox român, d. Theodorian a mijlocit, ca printr'o unealtă a sa, licențiatul în teologie D. Gomoiu, să fie târâți la Curtea cu juri, în Aprilie 1909, ca acuzați, un Arhiereu, P. S. Calist, actualul Episcop de Argeș și 12 din cei mai distinși preoți ai Capitalei. Acuzații au fost, se înțelege, achitați, iar acuzatorul înfierat de lumea care a luat parte la proces. El bine să se știe, că prin uneltirile unui agent al catolicismului, un Arhiereu român a fost târât, în anul 1909, la bara justiției.

În vara anului 1909, agenții propagandiști au publicat scrierea antiortodoxă *Biserica și românismul* a d-lui C. Cernăianu, licențiat în teologie și omul de încredere al d-lui Theodorian. Reîmprospătez aici concluzia acestei scrieri plină de falșuri, pe care o reproduc după ziarul papist *Vestitorul* din Maiu 1910:

„A intrat în mentalitatea română ideia că Biserica ortodoxă ar fi fost, ba ar fi încă paladiul națiunei române. De abia anul trecut în interesanta și pe deplin documentată sa lucrare „Biserica și românismul“ Const. Cernăianu a dovedit că Biserica ortodoxă nu numai că nu a fost paladiul românismului, ci i-a fost un vrăjmaș cu atât mai periculos, cu cât românismul nu a vrut sau nu a putut să-l cunoască“.

Scopul acestei scrieri este de a ne face să ne scârbim de credința ortodoxă și a înduplecă pe cei naivi a crede, că am fi foarte fericiți dacă ne-am lepădă de această credință.

Pela mijlocul lunei Octomvrie, imediat după aruncarea „afuriseniei“ de către fostul Episcop de Roman Gherasim, d. Theodorian — în casa căruia, cum se știe, s'a pus la cale bomba

afuriseniei — a înființat un Cerc de propagandă catolică numit „Cercul național-creștin“. Acest Cerc își țineă ședințele regulat în fiecare seară, într'o casă din calea Rahovei No. 37, la o mică depărtare de casa d-lui Theodorian (Bul. Maria 54). Președintele cercului eră C. Cernăianu, iar ca membri în comitet erau frații Frollo, profesori și cunoscuți agenți de propagandă catolică. În aceste ședințe, la cari erau invitați elevi de liceu, studenți și diferită altă lume, se criticau dogmele bisericești noastre, recomandându-se pieziș cele catolice¹⁾.

Chiar în primele ședințe, *Cercul*, după propunerea conducătorilor, a trimis câte-o scrisoare de omagiu d-lor Iorga și Cuza, semnate de toți cei prezenți. Aceasta în scopul de a ascunde propaganda catolică sub perdeaua naționalismului.

Se înțelege pentruce d. Theodorian a botezat acel Cerc cu epitetul de „național“: ca să se creadă că Biserica noastră e antinațională. I-a adăogat apoi atributul de „creștin“, evitând din precauție pe cel de „catolic“, căci expresia „național-catolic“, care s'ar fi cuvenit, ar fi sunat rău, fiind și un non-sens. De altmintrelea organul propagandei *Vestitorul* aveà, cum se știe, sub titlul de „Ziar creștin“ (*nu catolic!*) foaia de propagandă, care continuă azi *Vestitorul* e intitulată *România creștină* și însuși d. Theodorian semnează din când în când articolele sale propagandiste, cu pseudonimul „Un creștin!“

Cercul național-creștin a ținut ședințe în lunile Octombrie, Noembrie și Decembrie 1909, iar în Februarie 1910 a încetat a mai funcționa, propagandiștii fiind absorbiți cu totul de formidabila luptă ce au început atunci contra Mitropolitului Athanasie.

Scopul și mijloacele de luptă ale Iezuiților

Pentru a înțelege mai bine turburările bisericești la cari am asistat, trebuie să știm mai dinainte scopul urmărit de propagandă, prin provocarea acestor turburări.

¹⁾ Comunicare personală a d-lui Alexandru Popescu, licențiat în teologie — azi preot în comuna Colanu, județul Dâmbovița — care a vizitat de curiozitate acel cerc „creștin“. Dintre studenții și licențiații în teologie cari au mai vizitat acel „Cerc“ mai amintesc pe d-nii: Popescu I. Ioan, com. Filipești, Prahova; Pr. V. Brâncuș, com. Pestiș, Gorj; Mihăileanu G., Vasilescu Ioan, Stoian Popescu, funcționar la Casa Bisericești, Radoescu, azi preot la Episcopia Râmnicului, etc., etc.

Alături de metoada tăcută a convertirilor individuale și izolate, care s'ar putea numi propagandă pozitivă, și care a fost practică până la convertirea d-lui Theodorian, mai există o propagandă negativă, mult mai primejdioasă decât cea dintâi. Propaganda negativă are de scop, înjosirea din ce în ce mai mare a bisericii ortodoxe, în ochii binecredincioșilor creștini, pentruca aceștia, — cred Iezuiții — la un moment dat, scârbiți de Biserica lor, să poată fi atrași în massă la catolicism. Mijloacele întrebuintate sunt: campanii de ponegrire a clerului ortodox, falsificarea trecutului bisericii române — ep. serierea antiortodoxă *Biserica și românismul* — apoi, înșe-nări, uneltiri, calomnii, intrigi politice, etc.

Propagandiștilor li se datorește, că între altele există azi în România trei Mitropoliți Primați, stare tristă cum nu e nici în Bulgaria, nici în Serbia, nici în Grecia, necum în Rusia. Această stare nu se află nici în Biserica din Transilvania, unde Românii sunt supuși unei dominațiuni străine, ci o găsim din când în când, numai în Biserica din Constantinopole, unde ea se datorește stăpânirii turcești și intrigilor iezuitice¹⁾.

Propagandiștii catolici au provocat această stare în Biserica noastră spre a o ruina. Ei știu din istoria Bisericii lor, că cea mai ticăloasă stare a papismului a fost cea din secolul al XV-lea, când se aflau la un moment dat trei Papi deodată, și după care a urmat imediat în secolul următor marele eveniment al scindării lumii catolice în două tabere mari, cari stau până astăzi față în față, uitându-se cu vrăjmașie de moarte una la alta: reformații sau protestanții și papistii.

E cu atât mai nesocotită și mai detestabilă această luptă, cu cât Iezuiții, în orbirea lor, n'au putut înțelege, că în înjosind Biserica noastră, în locul ei nu va veni catolicismul, ci mai degrabă și deocamdată indiferentismul religios, ateismul sau adventismul, așa că chiar de nu câștigă papistașii, Biserica noastră tot pierde și se ruinează.

De aceia clericii și teologii noștri ortodoxi, cari s'au pus la dispoziția propagandiștilor catolici, sunt vinovați de păcatul trădării și ticăloșia lor va fi prinsă în istorie.

E plin de adâncă înțelegere a lucrurilor bisericesti și na-

¹⁾ Cp. Vieța Patriarhului Ciril Lucaris din sec. al XVII-lea.

ționale energicul apel, din timpul procesului sinodal, al distinsului nostru istoric d. A. D. Xenopol, care în a doua scrioare publică, adresată d-lui Ministru de Culte zicea:

„Mărturisesc și susțin fără ură, fără patimă, fără invidie și fără nicio pornire și numai ca iubitor al neamului și al credinței strămoșești, că Episcopul Romanului a lăsat să i se atingă sufletul de toate spurcăciunile omenești: de ură nesocotită, de vânzarea trădătorilor, de invidia și pornirile nevrednice ale bârfitorilor, de jocul intrigei și al minciunii, care l-au ales coadă de topor. Astfel micșorat și slăbit în sufletul lui și-a întemeiat lupta lui cea înverșunată pe păcatul trădăreii... Deci nu cu hărul Bisericesc, ci cu toporul mișelilor omenești a pornit lupta încontra Casei lui Dumnezeu, în care și-a adăpostit trupul și sufletul lui. I-a ridicat acoperișul, i-a atins stâlpii și vrea cu orice preț să dărâme și altarul.

„Contra unei asemenea năzuinți trebuie să ne sculăm cu toții, să ne apărăm legea care ne ține și ne întărește ca popor în mijlocul urletelor celor ce ne vor peirea prin amiestecarea tuturor credințelor“.

In afără de *Dosarele negre*, despre cari am vorbit în prima mea broșură *Propaganda papistă* pag. 17, și de cari propagandiștii se servesc atunci, când simt nevoia de a colomniă și a lovî în vreun cleric ortodox, ei mai au și niște jurnale în cari sunt consemnate meritele și valoarea personală a fiecăruia dintre clericii și teologii ortodoxi mai de seamă. „Ca să poți doborî un vrăjmaș — își zic cu drept cuvânt ei — trebuie să-l cunoști bine și să-i știi valoarea“.

Iată bunăoară, care este părerea lor cea adevărată — căci ei au două păreri — despre Mitropolitul Athanasie:

„Pe figura Primatului Athanasie se citește energie și inteligență; energia mai ales reese din musculatura obrazului și ochii vii, spun că Primatul nu e un om prost.

„Bărbat învățat, el a lăsat frumoase amintiri la facultatea de teologie, unde a fost profesor, înainte de a ajunge Episcop al Râmnicului.

„Ocârmuind cea mai mare și cea mai veche Episcopie din Regat, a lăsat urme de energie și pricepere. În Parlament unde a vorbit mai mult și mai cu miez decât toți Prelații

ce au făcut parte din Senatul României, el are reputația unui bun orator parlamentar.

„Fire combativă, Primatul a avut mulți vrăjmași; fericirea lui este, că vrăjmașii săi sunt oamenii, cari sunt răspunzători de starea nenorocită a Bisericei¹⁾).

Conștiinți astfel de valoarea Mitropolitului Athanasie, papistașii au înțeles dela început, că lupta împotriva unui astfel de bărbat nu va fi ușoară. De aceea, în timp de doi ani de zile, ei au pus la cale o serie de scandaluri, urzind un complot formidabil, care în Istoria bisericească nu-și găsește altă pereche, decât în luptele crâncene duse de Arieni împotriva Sfântului Athanasie cel Mare al Alexandriei, apărătorul nedescurajat al credinței ortodoxe.

Lupta contra Mitropolitului Athanasie

Motivul și începutul luptei l-au dat acele călugărițe dela Nămăești, pe care d. Theodorian le convertise la catolicism în ultimul an de păstorie al regretatului Mitropolit Iosif Gheorghian. BCU Cluj / Central University Library Cluj

În toamna anului 1908, d. Theodorian a adus pe acele călugărițe la el acasă și după ce s'a încredințat, că ele în mod sincer îl urmează în noua sa credință, a mijlocit să fie trimise la Constantinopol, într'un institut religios catolic, unde au făcut câtvă timp ucenicie.

Citez aici câteva rânduri dintr'o scrisoare trimisă de d. Theodorian, maicilor la Constantinopol, în ziua de 6 Iulie 1908:

Maicilor!

„La București am stat trei zile și am fost la Părintele **Baud** ²⁾ care m'a întrebat ce faceți și m'a rugat să vă scriu multă sănătate din parte-i. Vladimir Ghica ³⁾ s'a dus la țară,

1) Cp. *Vestitorul*, An. I, No. 14.

2) Postul vicar al Arhiepiscopiei catolice din București, care a părăsit țara în urma scandalului provocat de cunoscuta sa scrisoare, în care afirmă că Mitropolitul Calinic ar fi murit catolic.

3) Descendent al unei familii princiare române, trecut la catolicism, doctor în teologie dela Roma și propagandist catolic.

la o moșie a lui în Moldova. Eu, înainte de a pleca din București, acum mi-am dat demisia din Epitrop la Sf. Nicolae, dar n'am spus nimic mai mult¹). Maica Magdalina s'a împărțit la Catedrală²) în ziua de 29 Iunie stl nou...

Poate să ne ducem la Făgăraș, unde este biserica românească unită. Știți că am băgat o fată în casă, o Româncă din Sibiu, care este și ea unită. Răspundeți-ne, însă prin scrisoare recomandată, ca să nu o deschidă cineva la poștă.... Scrieți-ne mai mult ce faceți și cum mergeți cu învățătura la franțuzește.

Vă dorim sănătate și mântuire

M. Theodorian

Pe urmă le-a readus în București, unde, împreună cu M-rul Netzhammer, Arhiepiscopul catolic, au început să pregătească cele necesare pentru alcătuirea unei comunități uniaste și să colecteze fonduri pentru ridicarea unei mănăstiri unite, la care urmau să fie atașate și cele două călugărițe. Se strânsese pentru aceasta deocamdată suma de 2000 de lei, când în apropierea Paștilor (1909), acele călugărițe începând să aibă remușcări, și căindu-se de renegarea credinței strămoșești, s'au prezentat la Mitropolit, cerând iertare și rugându-se a fi reprimite ca „fiul cel pierdut“.

Faptul se petrecea într'o zi din săptămâna patimilor 1909 și chiar în noaptea ce-a urmat, maicele foaste renegate, păseau din nou, cu ordin dela Mitropolie, pragul unei mănăstiri românești (Mănăstirea Țigănești).

O furie indescrivibilă s'a produs atunci în cercurile papiste din București.

D. Theodorian a cerut audiență la Mitropolit, venind să protesteze personal contra reprimirii la ortodoxie a acelor călugărițe. Mitropolitul Athanasie i-a explicat însă că procedarea Sa e în totul corectă și că reprimind pe maici în sânul Bisericii ortodoxe, I. P. S. Sa a urmat preceptul evanghelic: „Pe cel ce vine la tine nu-l gonî afară“.

Am întâlnit și eu la câteva zile pe d. Theodorian, și, din

1) Adică nu și-a motivat demisia pe faptul trecerei la catolicism.

2) Catedrala catolică din București.

convorbirea ce-am avut amândoi, am putut înțelege că papistașii juraseră răsbunare contra Mitropolitului Athanasie. D. Theodorian ziceă, că este o indelicateță și chiar o provocare din partea Mitropolitului faptul că a admis să revie la ortodoxism acele călugărițe. Eu i-am observat, că nu e vorba de o propagandă ortodoxă și de convertirea la ortodoxie a unor catolice, ci revenirea de bună-voia lor a unor renegate, cari fuseseră atrase la catolicism.

Totuși, pentru ca cititorul să-și facă o mai limpede idee de mărimea furiei produse atunci printre papistașii din București, poate citi cele două scrisori adresate amintitelor călugărițe la 1 și 2 Aprilie 1909, una a preotului unit Bălan, care amenință pe maici cu „*afurisenia lui Dumnezeu*“¹⁾, alta a d-lui Theodorian, adresată maicei Filofteia²⁾. Reproduc din aceasta din urmă, câteva cuvinte și expresiuni tipice: „...*părăsesc (eu Theodorian) o Biserică schismatică și eretică... și (voi maicelor) vă întoarserăți la schismă și erezie... la păcătoșie... la borătura voastră venirăți... în haita lupilor...*“

Pe la începutul lui Maiu 1909 Mitropolitul Athanasie, vizitând Internatul teologic dela Radu-Vodă, a vorbit studenților, îndemnându-i să ție la credința lor strămoșească, să o apere toată viața lor și să nu lase să se rupă Românii dela sânul Bisericii noastre.

Pe atunci aproape jumătate din studenții teologi erau grupați în jurul d-lui Theodorian în casa căruia se făceau adevărate pelerinagii.

Imediat, organul catolic clandestin *Biserica română*, No. 15, din Maiu 1909, a dat alarmă, că „*Mitropolitul a atacat în discursul său pe Uniți!*“, iar la finele aceleiași luni, — 31 Maiu 1909 — agentul cel mai de seamă al propagandei, d. Theodorian îmi scrie, asigurându-mă, că „*Mitropolitul Athanasie așa cum merge, va pierde orice autoritate și va ajunge în starea din Decembrie 1908*“.

Ca să nu se cunoască originea campaniei începute contra Mitropolitului, d. Theodorian cu cât atacă mai violent prin organu-i clandestin *Biserica română* pe Mitropolit, cu atât îl

1) Scrisoarea e reprodusă în *Apărarea Mitropolitului Athanasie* pag. 158

2) Publicată în aceeași scriere pag. 158 — 162.

apără mai cu foc prin *Vestitorul*. După aceia tot d-sa, dar anonim zicea prin *Biserica română*: „*Vestitorul se încearcă și acum să facă pe apărătorul Primatului. Suntem însă de părere, că cu toată abilitatea întrebuițată, abilitatea e departe de a-l ușura măcar pe Primatul României, pe care serios și după adevăr nu l-ar putea ușura nicio abilitate din lume*“¹⁾.

Aceiași abilitate întrebuițată d. Theodorian și față de mine, când tot în scrisoarea dela 31 Maiu 1909, îmi spunea: „*Eu (Theodorian) fac ce pot a liniști pe unii, dar cel interesat în primul rând nu face nimica, ori face chiar par'că tot ce poate spre a întefi focul ce se aprinde*“.

Nu mult după incidentul dela Internatul teologic, papistașul Theodorian devenă, în urma unei învoeli secrete, conducătorul unei coalițiuni ortodoxe, alcătuită din ambițioși, nemulțumiți și oameni fără scrupul moral, încontra Mitropolitului Athanasie, așa că la 10 Iunie, acest agent al propagandei îmi scrie: „*Această inabilitate (!) a făcut posibilă înjgheberea opozițiunii mai curând și cu mai mare putere în public decât îmi închipuiam*“.

Dupăce arată succesul său, adaoga: „*Mă tem că lucrurile vor merge departe, dacă nu se va reculege și nu va schimbă cărarea. E păcat că nu pricepe, că acum trebuie cu totul altceva, decât ceiace face...*“

Pentruca eu să înțeleg mai bine forțele coalițiunii înjghebate de d. Theodorian, contra Mitropolitului Athanasie, d-sa mi-a arătat, că până și Arhimandritul Scriban, omul de încredere al mitropolitului, a fost atras în tabăra-propagandiștilor, căci iată ce zice în aceeași scrisoare dela 10 Iunie 1909: „*Scriban și cu mine am încercat să-l calmăm, dar M. A. a făcut tot ce a putut să aprindă focul, înloc să-l calmeze*“.

Scopul urmărit de d. Theodorian, prin scrisorile ce-mi trimetea nu eră altul decât ca să exercite prin mine presiuni asupra Mitropolitului determinându-l să-și schimbe atitudinea față de uneltirile tot mai îndrăznețe ale propagandei catolice. Eu am comunicat la început unele lucruri Mitropolitului, dar când a auzit expresia „focul ce se va aprinde“ a d-lui Theodo-

¹⁾ *Biserica română*, No. 15, pag. 1.

rian, I. P. S. Sa mi-a dat un așa răspuns încât am fost nevoit să schimb vorba. După aceea nu i-am mai comunicat nimic.

Opoziția înjghebată, printre ai cărei membri ortodoxi cel mai de seamă eră Episcopul de Roman, s'a întărit repede, puindu-se cu tot devotamentul sub conducerea dibace a lui M. Theodorian, așa că acesta chiar la 22 Iunie 1909, când nimeni nu știă de vreun scandal bisericesc, îmi putea scrie o siguranță lapidară aceste rânduri: „*Un lucru este sigur, că eu nu mai cred azi că M. A(thanasie) va face ceva; doresc să mă înșel, pentru că sunt sigur, că ar putea, dar cred că se va mulțumi a apuca pe calea ce a apucat și care îl va duce la peire... pentru că a făcut posibilă o campanie din cele mai distrugătoare*“.

La 10 Iulie 1909, într'o scrisoare, care eră răspunsul la două ale lui, venite una după alta, eu îi spuneam: „*ziceai d-ta că nu pretinzi mai mult dela M. (Athanasie) decât o strictă neutralitate față de noua mișcare romano-catolică, spre a câștiga aceasta numai câteva pozițiuni neînsemnate în domeniul Bisericii Ortodoxe. Dacă va face așa, M. A. își va atrage ura de moarte a tuturor acelor, cari privesc cu oroare desbinarea Românilor din Regat în două tabere religioase inimice, ale căror intrigi, certuri și lupte viitoare, vor înghiți zadarnic energiile și inteligențele multora. Știi unde s'a trezit imperiul bizantin atunci când Grecii... Și mai știți cum a fost sfârșită Polonia, când hidra religioasă a celor două tabere și-a ridicat capul, producând acele turburări și certuri interne, pentru liniștirea cărora au sărit vecinii să-i împace, și i-au împăcat pentru todeauna, înghițându-i...*“

În scrisoarea ce mi-a trimis Theodorian ocolește aceste lucruri, oprindu-se la alte chestiuni.

Tot în scrisoarea amintită, eu îi mai scriam: „*Dacă însă, d-ta te-ai apropiat, revenind în Biserica pe care ai părăsit-o, din cauza unor nemulțumiri personale (?)... atunci...*“.

Iată ce-mi răspunde la acestea, în scrisoarea dela 21 Iulie 1909: „*Sunt ceva mai inteligent, și dacă am râs cu hohot când îmi propunea să mă reîntorc la schismă... cum vrei să cad eu în acelaș păcat?*“

În aceiași scrisoare de la 10 Iulie 1909, eu îi mai scriam privitor la turburările bisericești ce aveau să isbucnească toamna — anatema, etc.:

„Văd bine că atmosfera e încărcată, și că la toamnă pot fi turburări bisericești și că M. A. va avea multe neazuri, expiind el singur greșalele predecesorilor săi — scandalul de la Nămăești și convertirile la catolicism, etc. — dar ce pot face eu?”.

E interesant răspunsul d-lui Theodorian la aceste rânduri: „Dar mă întrebi ce să faci? Fiindcă îmi ceri un sfat și-l dau cu plăcere:

Cată de vezi pe M. A. (thanasie), a-l lumină asupra situației: **spune-i că e posibil ca succesul coalițiunii antiathanasiste să devie problematic. Dacă te-ar aduce în București în Septembrie pentru 3—4 săptămâni, eu sunt convins că i-ai putea aduce mari servicii; bine înțees dacă i-ai da sfatul așa cum zic eu și dacă l-ar urma“.**

Cu alte cuvinte condițiunea pusă de papist pentru curmarea scandalului ce aveau să-l provoace ei peste două luni și ceva — anatema episcopului de Roman — e aceasta: **Mitropolitul Primat să devie prizonierul agenților propagandei catolice.**

Propunerii lui Theodorian eu i-am răspuns astfel:

„Cuvintele „dar ce pot face eu“ din scrisoarea de pe urmă a mea, d-ta le-ai interpretat ca și cum aş cere vreun sfat, eu însă v'am dat numai a înțelege, că nu mă pot amesteca în viitoarele turburări bisericești, persoana mea fiind neînsemnată...”

Cu aceasta s'a și încheiat corespondența mea cu Theodorian.

Tocmai la 5 Noembrie 1909, când un coleg al meu, a încunostiințat pe un om de casă al d-lui Theodorian, că eu plănuiesc a demasca înțelegerea și legăturile secrete ale Episcopului de Roman cu agenții propagandei, d. Theodorian mi-a mai trimis o scrisoare, cea de pe urmă, în care mă previne să nu fac eu vreun *gest nepotrivit* în acele delicate împrejurări — Episcopul de Roman se executase și complicitii așteptau foloasele afuriseniei — și după ce m'asigură că-i sunt *simpatice și prietene* — continuă:

„cavalerismul ce îți se cuvine e să taci chitic, căci orce vei face mai mult exagerezi, și pentru exagerare îți vei lua plata... Sper că vei înțelege, că ți-am făcut un serviciu și te asigur, că

în orice mod, peste puțin vei avea motive să te încredințezi și mai bine... *Încă odată: nu face cauză comună cu mișelul, care trebuie să moară și va muri pentru mișelia lui*“.

I-am răspuns și eu tot amical în ziua de 10 Noemvrie 1909, că de amenințări nu mă tem, că într'adevăr scriu ceva asupra propagandei lor și mă silesc a preciza unele momente istorice, dar că niciodată nu mi-a trecut prin minte să fac cauză comună cu mișeii, cari trebuie să moară și vor muri pentru mișelia lor!

Anatema

Cum am arătat în memoriul „Turburările bisericești și propaganda catolică“, pag. 11—12, am vorbit la timp I. P. S. Mitropolitului Athanasie despre vizitele făcute seara de d. Theodorian Episcopului Gherasim Saffirin la Hotel Frascati și de hotărârea luată de Episcop, după îndemnul propagandistului, de a afurisi Sinodul. Mitropolitul însă mi-a răspuns: „Asta e o naivitate a d-lui Theodorian“. Dar naivitatea a devenit fapt!

În ziua de 12 Octomvrie 1909, fostul Romașcan vine la Sinod și dă citire nesocotitului act numit afurisenie. Imediat autorul moral și adevărat al scandalului, d. Theodorian iese la iveală și publică în *Adevărul* dela 14 Octomvrie, cunoscutul articol intitulat: „Rezolvarea crizei stă numai în unirea cu Biserica Romei“, iar în *Vestitorul* dela 16 Octomvrie 1909, papistașii declarau neprovocați de nimeni, că actul Episcopului Gherasim e ceva *spontaneu*, la care ei *nici nu se așteptau*.

În același No. al *Vestitorului* s'a publicat articolul „O turmă și un păstor — Papa“.

Dar, după ce pe baza canoanelor, Sinodul s'a pronunțat asupra anatemei, declarând-o de nul efect, o adâncă disperare s'a pordus în lagărul papist, disperare ce se oglindește bine în expresiuni ca: „Este stupid să spui că Sinodul...“, „Este idiot să arăți...“, „N'are nume naivitatea de a spune...“, etc. etc.¹⁾.

Furia papiștilor nu s'a oprit aci, ei a tot crescut mereu pe măsură ce oamenii imparțiali, teologi, creștini sinceri ortodoxi, au arătat cu judecată rece, că drept e numai punctul

¹⁾ *Vestitorul* din 23 Noemvrie 1909.

de privire al Sinodului — singura autoritate ce se poate pronunța în ultimă instanță în chestiuni bisericești — și nicidecum punctul de privire al Episcopului de Roman sau al paștilor, cari n'au dreptul a se amesteca.

Arhiepiscopul Gherasim erà învinuit de răsvrătire și nesupunere la legile Statului. Ca să-l scape de această învinuire, șeful propagandei papiste, avocatul Theodorian, a scris articolul „Este Episcopul de Roman nesupus legilor Statului?“, articol în care propagandistul a încercat a dovedi cu meșteșug, că despre un om nesupus unei legi a Statului nu se poate zice că e nesupus legilor Statului.

Propagandiștii dorind ca „documentatul“ articol al d-lui Theodorian să fie publicat în *Neamul românesc*, au însărcinat pe Arhimandritul Scriban, care l-a transcris cu mașina Yost, să mijlocească publicarea lui în organul naționalist, unde articolul a și apărut în No. din 30 Octombrie 1909, sub semnătura I. Costăcheanu.

În No. dela 1 Noembrie 1909, organul papist *Vestitorul*, constată cu indignare că „lovitura n'a putut avea niciun efect, căci a fost parată dibaciu de Sinodali „terorizați prin prezența Primatului“.

În sfârșit, văzând că cu toate eforturile făcute situația se lămurește încetul cu încetul, spre a revoltă cu orice preț poporul, papistașii au jucat ultima carte cu lovitură anatemei, scoțând în doliu pamfletul *Biserica română*.

Articolul de fond al acestui număr tragi-comic dela 1 Noembrie 1909 începe așa: „Trăznetul lui Dumnezeu și blestemul întunecat al iadului au căzut asupra nenorocitului popor românesc!“.

Tinta de căpetenie urmărită de propagandiști, prin lovitură anatemei erà Mitropolitul Athanasie.

Continuarea luptei. Înființarea Societății ortodoxe.

În primăvara anului 1910, propagandiștii catolici nemulțumiți de insuccesul anatemei fostului Episcop de Roman, se puseră din nou pe lucru, plănuiind acum o îndoită lovitură contra Bisericii ortodoxe române.

În scopul acesta, d. Theodorian, agentul cel mai dibaciu și mai fanatic al propagandei papiste a redactat o petiție plină

de trivialități și insinuări calomnioase la adresa Mitropolitului Athanasie — petiție menită a fi trimisă Sfântului Sinod.

Cum d. Theodorian, ca renegat, nu putea semnă acea hârtie, a stăruit pelângă licențiatul în teologie D. Gomoiu ¹⁾ ca s'o semneze el și astfel să fie trimisă Sinodului. Gomoiu dându-și seama de răspunderea ce și-ar luă semnând-o, a ezitat deocamdată, și a rugat pe d. Theodorian să mai amâne lucrul.

Neputând conveni cu d. Gomoiu, d. Theodorian a dat hârtia omului său de încredere Cernăianu, spre a găsi acesta printre cunoscuții lui vreun teolog, sau preot nemulțumit, care s'o semneze.

Eră cam pe la 14 Martie 1910, când Cernăianu a întâlnit ocazional în calea Victoriei, la colțul Cassei de Depuneri, pe Gomoiu, pe Părintele Scriban și pe licențiatul în teologie, G. Cotenescu. În fața acestor doi din urmă, Cernăianu s'a adresat tot lui Gomoiu, reînoid propunerea d-lui Theodorian de a iscăli el acea hârtie²⁾. Refuzul lui Gomoiu însă a fost categoric acum.

N'a trecut mult și iacă se ivește omul, care avea să iscălească petiția ticluită de șeful propagandei papiste. Pe omul acesta l-a găsit Cernăianu în persoana vestitului preot Vasilescu dela Surani-Prahova. Preotul Vasilescu, din cauza unor antecedente urâte nefiind înaintat, după cum ceruse la biserica Olari din Capitală, eră adânc nemulțumit încontra Mitropolitului.

Data fiind starea sa sufletească de atunci cum și antecedentele sale, nu i-a fost greu numitului preot, care azi e caracterisit, să se decidă, și la 17 Martie 1910, înainte de a se fi înregistrat la cancelaria Sf. Sinod, apare în ziarul *Dimineata* faimoasa petiție sub semnătura lui Vasilescu.

Clerul Capitalei, a cărui atitudine dela început și până la sfârșitul conflictului bisericesc a fost din cele mai laudabile, a protestat energie contra infamiilor din petiția propagandistului Theodorian, ce ședeă ascuns la spatele lui Vasilescu.

Ca să forțeze împrejurările în favoarea mișcării lor, propagandiștii Vladimir Ghica și Marius Theodorian, au împins atunci pe abatele Baud, vicarul Arhiepiscopiei catolice din

1) Comunicare făcută de d. Gomoiu mie și d-lui Tomegea

2) Comunicare orală a d-lui Cotenescu.

Capitală să declare în scris, că Mitropolitul Calinic Miclescu pe patul morței ar fi trecut, în secret, la catolicism¹⁾.

Scopul acestei duble lovituri nu era altul decât, ca să se formeze printre credincioși următoarea judecată: „*Mitropolitul Calinic era așa de blând, așa de bun, încât pe patul de moarte a trecut la catolicism... nu ca Athanasie... despre care iată ce zice popa Vasilescu dela Surani... dați-vă seama deci, unde e adevărul: în catolicism or în ortodoxism...!*“.

Clerul Capitalei se mișcă din nou și în ziua de 25 Martie, vine în corpore la Mitropolie, unde se redactează un protest energie contra uneltirilor catolice și asigură pe Mitropolit de supunere și desăvârșit devotament. La mișcarea clerului din Capitală se asociază preoțimea din Iași și apoi din toate unghiurile țării, preoți și credincioși, trimit proteste contra agitatorilor catolici și manifeste de simpatie Mitropolitului Primat Athanasie²⁾.

Mitropolitul Moldovei Pimen, care se află la Iași, a trimis Președintelui Senatului următoarea telegramă³⁾:

„*In o gazetă sosită aseară în Iași, am citit o epistolă a canonicului Baud dela biserica catolică din București, prin care afirmă, că Mitropolitul Calinic Miclescu, pe patul de moarte, ar fi trecut la catolicism.*

Această afirmațiune a canonicului catolic este o îndrăzneală calomnie adusă memoriei unui Mitropolit pe care l-am cunoscut de aproape și am fost lângă patul lui de moarte.

In numele Moldovei, unde acel Mitropolit a păstorit mai mulți ani, protestez cu cea mai mare energie contra străinului papistaș, care cu mare îndrăzneală se amestecă în afacerile Bisericii noastre naționale și bârfește contra religiei noastre strămoșești, cu gândul de a aduce neliniște în sufletul poporului nostru. Imediat ce voi termină afacerile de serviciu ale Eparhiei, venind la Senat, voi anunța o interpelare“.

Momentul cel mai înălțător îl formează însă mișcarea doamnelor române, cari în ziua de 29 Martie 1910, au venit la

1) Ziarul Seara dela 23 Martie 1910.

2) Vezi ziarele de atunci Conservatorul, Universul, etc.

3) Debaterile Senatului din 3 Martie 1910.

Mitropolie, ca să manifesteze înaintea Capului Bisericii sentimentele lor de venerație și credință neclintită.

D-na *Asica Filipescu* a vorbit în numele celor 800 subscriitoare ale protestului, precum și în numele doamnelor ploștene, cari s'au asociat la înălțătoarea mișcare întreprinsă încontra agitațiunilor catolice din țara noastră.

D-na Filipescu a terminat spunând, că recunoștința și devotamentul doamnelor române sunt neclintite pentru apărarea sfintei noastre biserici.

După ce d-na *A. Gr. Cantacuzino* citește protestul în contra calomniilor papistașilor, asigură pe I. P. S. Sa Mitropolitul Primat de credința neclintită a femeilor române, iar d-na *Mariana Măldărescu*, rostește în mijlocul unei tăceri pioase, ca delegată din partea doamnelor din întreaga Oltenie, o frumoasă cuvântare, încheind astfel:

„Femeile române statornice, în sfânta noastră credință ortodoxă, moștenită de-a dreptul dela Mântuitorul lumii, prin străbunii noștri, ne-am adunat în preajma prea sfințitului nostru Ierarh pentru a-i mărturisi credința noastră ortodoxă și nețărnută noastră venerație“

D-na *A. Gr. Cantacuzino* citește deasemenea un călduros apel, rugând pe I. P. S. Sa Mitropolitul Athanasie și pe întregul Sinod, ca să ia măsuri în contra criminalelor tentative ale preoților catolici.

Adânc mișcat de această frumoasă și înălțătoare revoltă sufletească, P. S. Sa Athanasie citește, din ce în ce mai stăpân pe vocea sa sugrumată de emoție, următoarea cuvântare¹⁾:

1) *„Pilda ce dați astăzi tuturor credincioșilor, o pioasă fiice ale sfintei noastre Biserici Ortodoxe naționale, este din cele mai întăritoare și mai vrednice de laudă.*

Biserica creștină încă din leagănul ei, care este crucea, a găsit în femeie un sprijin puternic. E măreța priveliște de pe Golgotă. Alături cu gloata care batjocorea pe Mântuitorul, înălțat pe cruce, se vede ceata sfințelor femei, care prin a lor durere mărturisesc o neclintită statornicie în Cel ce pareă de toți părăsit. Inima lor nu le înșclase cinstind până în sfârșit pre Cel ce cră socotit între făcători de rele.

De atunci chipul femeii este nelipsit de lângă crucea Domnului! Și cu drept cuvânt. Ca mamă creștină, femeia nu încetează a da bisericei fii și a-i păstră în vatra și căldura credinței, precum odinioară vestalele întrețineau focul sacru.

Dacă femeia trebuie să stea departe de alte îndeletniciri obștești, cu

In istoria Bisericii ortodoxe române, ziua de 29 Martie 1910 e desigur un moment, a cărui continuare e 6 Aprilie

atât mai mult are chemarea de a se interesa de religie, ce pune peceta sfințeniei pe toate legăturile sociale și caritabile, al căror suflet este tocmai femeea.

In această privire Sfântul Ion gură de Aur scriă unor înalte doamne următoarele frumoase cuvinte: Bărbatul și femeea în lucrurile lumesti ca și prin însăși firca lor, au o chemare aparte și un cerc de lucrare deosebit. Femeea va căuță de casă, bărbatul de trebile din afară și de interesele obștești, dar cu lucrurile ce se rapoartă la Dumnezeu. în apărarea Bisericii, deosebirea se șterge, ba adesea se întâmplă ca femeea să covârșească pe bărbat prin curagiu în luptă, cum și prin o sfântă statornicie în ostenele.

De aci laudele cu care, în cartea sa către Romani, sfântul apostol Pavel, încarcă pe un număr de femei, mărturisind că ele nu puțin au conlucrat la răspândirea creștinismului.

Cuvintele sfântului părinte au găsit o nouă și strălucită confirmare în generoasa d-voastră mișcare din împrejurarea de față.

Nu este deci luptă mai sfântă și mai potrivită cu firea femeii ca cea pentru apărarea Bisericii și a vetrei sale „Pro aris et focus“. Și nici o laudă nu e deajuns acelor cari iau parte la această luptă.

Sufletul fericitului întru pomenire Mitropolitul Calinic, a cărui memorie a cercat să o prihănească vrășmașii bisericii noastre, se bucură de priosul venerațiunei ce-i aduc astăzi iubitele făce duhovnicești.

Mă bucur și eu, smeritul său următor în Scaunul acesta, că văz atâtea făce pioase ale sfintei noastre Biserici Ortodoxe naționale, mărturisind cu bărbăție dragostea lor pentru credința strămoșească.

Protivnicii Bisericii noastre și ai păstorilor săi vor trebui să înțeleagă acum, chiar fără voia lor, că nu mai pot urzi nepedepsiți, planuri viclene spre surparea religiei noastre, care este cetatea nebiruită a neamului, precum bine ziceți în adresa d-voastră.

In cinstea femeilor romane, care cu mama și soția răzvrătitului Coriolan îi frunte, scăpară patria de peire, s'a ridicat odinioară un templu măreț. D-voastră v'ați ridicat înși-vă temple nesfăcute de mână în milioane de suflete creștine, ortodoxe, cărora le-ați redat liniștea și pacea!

Fiiți deci binecuvântate pioase făce ale bisericii străbune. Fie binecuvântate casele cu sofi, cu fii, cu ficele și cu toate rudenile d-voastre.

Din parte-mi reînoesc în această frumoasă zi, făgăduiala ce am dat in ziua alegerii smereniei mele în scaunul de Mitropolit: că voi fi streajă neadormită a sfintei noastre Biserici Ortodoxe naționale împotriva tuturor uneltirilor mărturisite și nemărturisite ale protivnicilor și voi luă cu osârdie și fără șovăire pentru întărirea și înflorirea ei.

Vă mulțumesc cu căldură pentru sprijinul ce dați sfintei noastre Biserici Ortodoxe naționale, și în amintirea frumoasei d-voastre mișcări voi dispune ca să se scrie numele d-voastră pe table, care se vor așeză la jertfelnic în toate bisericile, pentru a se pomeni la Sfânta Proscomidie.

Vă mulțumesc încă odată și vă binecuvântează.

acelaș an, când Mitropolitul Athanasie a oficiat un Te-Deum în Sf. Mitropolie, pentru apărarea Bisericii de vrăjmașii ei și a rostit în fața credincioșilor o interesantă cuvântare, plină de învățăminte creștinești de cel mai înalt interes de conservare socială și mândrie națională¹⁾.

Nu e locul a o reproduce aici, extrag din ea numai următorul pasaj:

„A venit vremea credem, ca părinții români ortodoxi, în vederea acestei primejdii naționale, să nu își mai trimită copii și mai ales copilele lor în școlile streine dela noi; căci în ele copilele nu învață altceva mai bine decât de a desprețui religia părinților și — după ce să mărită — pe cea a bărbaților. A venit vremea credem, iubiiții mei fii și fiuce să ne gândim serios la creșterea tuturilor fiilor țării în spiritul religiei noastre ortodoxe și a tradițiunei noastre naționale, căci numai așa vom păstră unitatea etnică a poporului și a Statului nostru. Că zice un filozof: Cine are în mână creșterea tinerimei — are și puterea în Stat“.

Atunci se constituie *Societatea ortodoxă națională a doamnelor române*, ale carei roade se văd azi.

În fața sentimentului unanim de apărare a Bisericii propagandiștii catolici s'au descurajat și au bătut în retragere. Canonicul Baud, după ce a retractat totul printr'altă scrisoare a fost nevoit să părăsească țara. Cei rămași însă s'au recules încetul cu încetul din amețeala în care căzuse, reluând din nou lupta împotriva Mitropolitului Athanasie.

Ca să micșoreze urâta impresie pricinuită de scrisoarea de retractare a canonicului Baud, d. Theodorian zicea în *Vestitorul* din Aprilie 1910, pag. 12: „*Desigur, canonicul nu spune că a mințit, nu spune că nu există documente, dar afirmă că nu le are în mână“.*

În urma experienței făcute, propagandiștii au schimbat tactica de luptă, ferindu-se de acum înainte de lovituri precipitate. Au început să declare prin publicațiunile lor, că nu au nimic cu Biserica ortodoxă română, ci vor numai s'o scape de Mitropolitul Athanasie.

¹⁾ C. I. Băicoianu, *Biserica română*. București 1910, pag. 8—14.

Se urzesc apoi încontra Mitropolitului intrigi cu caracter politic, de către unii propagandiști și de câțiva ortodoxi din cei coalizați de d. Theodorian, fiecare în sferile unde aveà trecere, creînd multe dușmăanii și resentimente împotriva Mitropolitului Athanasie.

La pâra preotului Vasilescu s'au asociat alți doi preoți de țară St. Păunescu și Florea Drăghici, atrași de propagandistul Cernăianu, care i-a luat apoi ca redactori la organul clandestin papist *România creștină*.

Trec peste alte fapte și deschid aici o paranteză:

În lupta de scandal dusă de d. Theodorian împotriva Bisericii noastre, apare la fiecare pas numele licențiatului în teologie C. Cernăianu. Acesta are un talent extraordinar de a simula sinceritatea, de a convinge, de a persuadea și de a atrage în cursă pentru cauza bandeii negre pe lesne crezători și pe cei ce nu-l cunosc mai dinainte. Aci îl vezi ortodox fanatic, aci papistaș fanatic: după împrejurări. El nu este propriu zis un instrument, ci mai degrabă un alter-ego al d-lui Theodorian, șeful propagandiștilor catolici. Reproduc aici o scrisoare a d-lui Theodorian adresată mie în Iulie 1909:

„Aflu în acest moment, că (preotul) Crețu scrie un articol împotriva lui Cernăianu și se scuză că ar fi primit ordin din centru. Să știe celce a dat ordinul, că-și înneacă toate corăbiile cu chipul acesta. Consecinte cu mine însumi, încerc imposibilul a-i deschide ochii cât mai e timp, și ai face bine, a-i deschide, și ăsta e rostul acestei scrisori“. M. Theodorian.

E vorba de o polemică între revista *Amvonul* și foaia papistă *Biserica română* în chestia propagandei catolice.

* * *

Cadrul restrâns al acestei broșuri mă împiedică de a merge mai departe cu nararea faptelor.

În *Apărarea Mitropolitului Athanasie* (București, 1911) se găsesc expuse unele, iar în broșura d-lui Spiru Haret, *Crisa bisericească* (București, 1912), altele. În aceasta din urmă sunt expuse fapte și aprecieri asupra Arhierelui Gherasim Saffirin, asupra martorilor citați împotriva Mitropolitului Athanasie, asupra așa numitei Bande negre, etc., de cari fapte și aprecieri Istoria va ține samă.

Eu n'am expus decât o lature a turburării bisericesti și o serie de fape datorite propagandei papiste. Acum, câteva observațiuni și aprecieri asupra acesteia din urmă, și termin.

În foile și publicațiunile lor, propagandiștii spun neconținut, că ei nu lucrează împotriva Bisericii române, că propaganda catolică e o gogoriță, etc.

În broșura antiortodoxă și anonimă *Propagandele religioase și turburările bisericesti de azi*, pag. 34, citim „Necunoscătorii pot crede gogorița papismului, care nu există și pe care o inventează⁽¹⁾), dar puțin mai jos, chiar pe aceiași pagină, citim din contra: „*In sfârșit că sunt și oameni a căror credință e că unirea cu Roma ar fi un remediu al turburărilor noastre bisericesti, e, iarăș adevărat. Aceștia nu vatămă organizarea actuală a Bisericii, ei vor numai să lege Biserica română cu Scaunul roman, ca s'o scape de oameni ca Haret...*“.

Deci înșiși propagandiștii mărturisesc uneori existența propagandei catolice, pe care de obicei o ascund.

E de reprobat Propaganda catolică în România nu numai pentru că se face cu străini, prin străini și pentru străini²⁾, dar și pentru faptul că Românii niciodată nu vor trece în massă la catholicism. Propaganda catolică reușind, nu va face altceva decât să împartă pe Românii din Regat în două tabere confesionale deosebite, cum a împărțit pe cei din Transilvania. Rezultatul va fi, că la anumite împrejurări solenne, Românii vor fi împiedicați de se înfrăți, strângându-se în jurul aceluiaș altar.

Ne aducem aminte, că acum doi ani, când în bisericile române ortodoxe din țară și de peste munți se oficiau parastase pentru odihna sufletului marelui Mitropolit Șaguna, ziarul *Unirea* din Blaj îi ponegrea memoria, reeditând calomniile și bârfelile ce i se adusesese în vieță.

Apoi, Biserica papală, departe de a fi favorabilă naționalităților, le este dușmană și le sacrifică orcând cer aceasta interesele ei. Un exemplu e națiunea italiană, care abiă în secolul trecut după lupte și revoluțiuni seculare, s'a putut încheșă în Stat politic național, pe care Papa îl combate cu dis-

¹⁾ La pag. 21 a acelei broșuri, de care s'a servit Păr. Scriban în contra mea, eu sunt făcut „*slav ticălos al minciunii și al răutăței!*“

²⁾ N. Iorga, *Neamul românesc* din 5 Aprilie 1910, pag. 674.

perare, uzând de toate mijloacele posibile și declarându-se captiv în mijlocul națiunii sale.

În Galiția papismul contribuie la polonizarea Rutenilor, iar în Ungaria la maghiarizarea Românilor și a Slavilor. Dacă Românii uniți din Transilvania nu și-au pierdut până acum naționalitatea, cauza este că ei păstrează încă mare parte din bazele Bisericii ortodoxe naționale. Vechea nobilime română însă, care a îmbrățișat pe deplin catolicismul s'a maghiarizat toată. În scopul maghiarizării, Ungurii sunt astăzi pe punctul de a înființa un episcopat *unit maghiar*, căruiu au să-i fie atașate 140 de sate românești unite. Capul Bisericii române unite din Blaj are o situație mult mai rea decât Capul Bisericii române din Sibiu. E semnificată scrisoarea Mitropolitului unit Șuluț din 1862, adresată Episcopului ortodox Șaguna¹⁾:

„Esceleța Ta — zice Șuluț — sunteți în toată Transilvania, așa zicând, un domn nemărginit și neatârnat în propria dieceză; întru cele ce se ating de afacerile bisericesti, nu aveți a cere opiniunea nimănuiu, — a vreunui alt coleg episcopal, nici a unui Mitropolit sau Patriarh, când aveți a face sau a întreprinde ceva.

Eu însă precum bine știți, Esceleța Ta, mă aflu în împrejurări mai grele. Eu în administrația Bisericii și a credincioșilor noștri din Transilvania și din provincia metropolitană am ca colegi câțiva episcopi, între cari este împărțită foasta dieceză a Făgărașului; un nunțiu apostolic, un Patriarh, ba încă și alți frați nu de origine comune, cari sunt foarte influenți, mă controlează, urmăresc fiecare pas al meu cu un ochiu neadormit, și adeseori chiar și în lucruri, la cari nu au nici un drept, îmi țin legată nu numai voia, dar și conștiința mea!“

Din cauza acestor presiuni morale și din necutenita tendință de a catoliciza treptat pe Români, brăbați mari ca Maior ca Șincai etc. au fost persecutați și excluși din clerul unit, fiindcă se opuneau la novismele papiste. Oamenii ca Cipariu etc., au fost ținuți deoparte, nu s'au putut învrednici nici la Mitropolie, nici la Episcopie.

¹⁾ Slavici, *Die Rumänen*, pag. 102—103.

În privința papistașilor din România, iată ce ne spune Episcopul Melchisedec în scrierea sa, *Papismul și starea actuală a Bisericii române*, pag. 90 și urm.:

„Țăranii papistași săteni din România, dacă-i întrebi de ce naționalitate sunt, ei răspund că sunt catolici; preoții lor sunt aleși din neamuri străine: poloni, italieni, unguri, nemți, prin urmare nu este a se aștepta dela ei sentimente naționale române. Parohienii lor sunt ținuți aparte de tot amestecul cu ceilalți locuitori români, chiar consăteni, nu numai prin biserici și cult, ci chiar prin costum, prin petreceri aparte; nu joacă la un loc. Femeile și fetele papiste se izolează prin costurile lor, unele chiar bizare, de fetele și femeile ortodoxe. Nu este permisă amestecarea cu ortodoci prin căsătorie. Parohul este stăpân absolut asupra vieții lor și ei nu fac nimic fără învoirea lui; chiar petrecerile lor în zile de sărbători se fac la casa preotului și sub ochii lui. Școale românești nu se pot înființa prin aceste comune; căci se teme popa de idei necatolice. Cu modul acesta sentimentele naționale nu vor străbate niciodată în comunele catolice; locuitorii de acolo deapănarea vor fi niște automați, exploatați pentru cauze străine de țară, și împovărați cu plăți exorbitante pentru serviciile religioase și cu alte asupriri și nedreptăți“.

Față cu caracterul cosmopolit și antinațional al Bisericii catolice, stă caracterul Bisericii ortodoxe, care pe lângă doctrinele sale sănătoase, are valoarea vechimei apostolice și tradițiunile celor mai mari dascăli ai Orientului creștin, respectați în toată creștinătatea; și ce este mai mult, are tipul său și caracterul particular de *Biserică națională*. „Ea — zice în acelaș loc Melchisedec — este prin timp îndelungat adaptată la trebuințele religioase, morale și naționale ale popoarelor ce o confesează; este infiltrată în deprinderile poporului; ea a format și păstrat limba națională unitară; ea a fost școala bunelor deprinderi ale poporului și a ideilor celor sănătoase. La toate popoarele, ce confesează religiunea ortodoxă, Biserica a fost și este, premergătoare culturai și civilizațiunei naționale“.

FINE